

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра статистики та математичних методів в економіці
Кафедра економіки, права та управління бізнесом**

Допущено до захисту
Завідувачка кафедри
статистики та ММЕ
Ольвінська Ю.О.

“ ____ ” ^(підпис) _____ 2024 р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавра**

**зі спеціальності 051 «Економіка»
за освітньою програмою
«Бізнес-економіка та аналітика»**

на тему: «Статистичне дослідження страхового ринку України»

Виконавець:

студентка факультету економіки та управління
підприємництвом

Пошарникова Світлана Віталіївна _____

Науковий керівник:

к. е. н., доцент

Погорєлова Тетяна Валеріївна _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ.....	7
1.1. Сутність, структура та кон'юнктура страхового ринку.....	7
1.2. Етапи становлення та подальшого розвитку страхового ринку України.....	11
1.3. Організаційні засади функціонування страхового ринку.....	14
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	20
2.1. Оцінка інтенсивності та динаміки розвитку страхового ринку України за період 2018-2022 рр.....	20
2.2. Аналіз основних показників діяльності ринку ризикового страхування України за період 2018-2022 рр.....	27
2.3. Аналіз основних показників діяльності ринку накопичувального страхування України за період 2018-2022 рр.....	38
РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ФАКТОРІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	44
3.1. Регресійно-кореляційний аналіз факторів розвитку ринку ризикового страхування України за 2021 рік.....	44
3.2. Оцінка функціонування ринку накопичувального страхування.....	54
3.3. Аналіз закордонного досвіду процесу розвитку страхового ринку та його впровадження в Україні.....	59
ВИСНОВКИ.....	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	69
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Однією з найважливіших умов для соціально-економічного розвитку кожної країни є створення ефективної системи страхового захисту як населення, так і суб'єктів підприємництва від негативного впливу ризиків, які мають змогу виникнути у будь-якій сфері суспільного життя. Це призводить до підвищення значущості ринку страхових послуг країни у функціонуванні її економічної сфери, адже страховий ринок являє собою механізм зниження підприємницьких ризиків, процес надання соціального захисту населенню та одне з найважливіших джерел внутрішніх інвестиційних ресурсів.

Повноцінне та ефективне функціонування страхового ринку, як складової економіки країни, має змогу забезпечити стабільну діяльність суб'єктів підприємництва, захистити майнові інтереси населення та підтримати соціальну стабільність суспільства.

Процес сучасного функціонування ринку страхових послуг України характеризується такими проблемами, як: недосконалість нормативно-правової бази в галузі страхової діяльності, невідповідність страхових послуг купівельній спроможності їх споживачів, недостатня роль вітчизняних страховиків як інвесторів економіки, низька страхова культура потенційних страхувальників та їх недовіра до страхових компаній.

З огляду на це, можна зробити висновок, що питання стосовно подальшого вдосконалення функціонування страхового ринку України та перспектив розвитку є актуальним.

Дослідження теоретичної та практичної сфер діяльності ринку страхових послуг були висвітлені у працях багатьох як вітчизняних, так і закордонних науковців. Це питання було розглянуто такими вченими, як: Г. Азаренков, М. Александрова, В. Базилевич, О. Власенко, Н. Внукова, О. Вовчак, О. Гаманкова, Р. Глуанес, Т. Говорушко, Л. Горбач, Л. Гутко, М. Денисенко, Р. Джуччі, Ю. Дьячкова, Ю. Журавльов, О. Залєтов, М. Клапків, С. Осадець,

В. Плиса, Р. Пукала, Н. Роза, В. Рометті, А. Таркуцяк, В. Фурман, Ф. Хекне, В. Шахов, К. Шелехов, Р. Юлдашев, А. Юхно та інші.

Але є доцільним стверджувати, що ця проблема має багато аспектів та не всі з них мали змогу отримати належне наукове обґрунтування. Зокрема це стосується дослідження питань, як: аналіз факторів впливу на кон'юнктуру ринку послуг як з ризикового так і з накопичувального страхування, а також впровадження відповідних методів організації й регулювання страхового ринку задля забезпечення його вдосконалення, стабільного функціонування економіки країни та зростання добробуту суспільства.

Метою дипломної роботи є виявлення та дослідження теоретичних аспектів функціонування ринку страхових послуг України, статистичний аналіз його діяльності та дослідження закордонного досвіду процесу розвитку страхового ринку задля його подальшого впровадження в Україні.

В ході роботи були поставлені, розглянуті та дослідженні наступні завдання теоретичного та практичного характеру:

- з'ясування та характеристика сутності, структури та кон'юнктури страхового ринку;
- визначення етапів становлення та подальшого розвитку страхового ринку України та розгляд організаційних засад функціонування страхового ринку;
- оцінка інтенсивності та динаміки розвитку страхового ринку України за період 2018-2022 рр.;
- статистичний аналіз основних показників діяльності ринку ризикового та накопичувального страхування України за період 2018-2022 рр.;
- регресійно-кореляційного аналіз факторів розвитку ринку ризикового страхування України за 2021 рік;
- оцінка функціонування ринку накопичувального страхування;
- аналіз закордонного досвіду процесу розвитку страхового ринку та його впровадження в Україні.

Об'єктом дослідження є процес формування та розвитку страхового бізнесу в Україні.

Предметом дослідження є теоретичні й практичні аспекти функціонування та подальшого розвитку страхування в Україні.

Задля вирішення поставлених у дипломній роботі завдань було використано загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, задля дослідження етапів становлення сучасного страхового ринку України було використано принципи історичного й логічного підходів. Задля дослідження сучасного стану страхового ринку України та його складових було використано методи статистичного аналізу, а також було застосовано графічний метод задля ефективнішої демонстрації результатів аналізу. Задля дослідження впливу факторів на розвиток ринку ризикового страхування України було використано метод регресійно-кореляційного аналізу. А задля дослідження напрямків вдосконалення державної економічної політики на підставі закордонного досвіду стосовно покращення розвитку страхового ринку України було використано метод порівняльного аналізу. Також задля розрахунку статистичних даних було використано програму для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel.

Інформаційна база дослідження складається з таких положень, як: законодавча база України стосовно процесу страхування, яка складається з відповідних законів, указів та постанов, а також офіційні дані Державної служби статистики України та звіти та аналітичні матеріали Національного банку України.

Також в ході виконання даної роботи було розглянуто, проаналізовано й систематизовано концепції та положення монографічних досліджень українських і зарубіжних учених, збірники наукових праць, матеріали наукових конференцій та статті періодичних видань.

Основні результати дослідження, викладеного в даній роботі, були оприлюднені на наукових конференціях у вигляді тез та статті.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ

1.1. Сутність, структура та кон'юнктура страхового ринку

На сьогодні дослідження стану страхового ринку країни, його тенденцій розвитку та напрямків вдосконалення потребує уважного розглядання процесу його діяльності на змістовному рівні та урахування особливостей його розвитку як у міжнародній, так і у вітчизняній практиці в сучасних умовах вдосконалення ринкових відносин.

Задля розуміння сутнісного змісту процесу страхової діяльності необхідно провести дослідження й обґрунтування його роботи на методологічному рівні, який передбачає аналіз існуючих наукових засад стосовно становлення та функціонування ринку страхових послуг країни.

Проведені дослідження свідчать, що на сьогодні не існує єдиного визначення терміну «страховий ринок». Аналіз різних наукових робіт сучасних авторів показав, що кожен з них у своїй праці наповнює це поняття різним змістом.

Так С. Осадець характеризує страховий ринок як певну сферу економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їх купівлі - продажу [1].

В. Шахов визначає страховий ринок як однорідну сукупність страхових організацій [2].

Ю. Журавльов розуміє під страховим ринком «систему економічних відносин, що складає сферу діяльності страховиків і перестраховувальників в окремій країні, групі держав і міжнародному масштабі по наданню відповідних страхових послуг страхувальникам» [3, с. 12].

Р. Юлдашев формулює поняття страхового ринку як сфери грошових відносин, де головним об'єктом купівлі - продажу є страховий захист, який

являє собою специфічну послугу, яка формує пропозицію та попит ринку страхових послуг [4].

А. Криворучко дає визначення страхового ринку як «сфери фінансово-економічних відносин між страховиками і страхувальниками з надання страхових послуг та захисту майнових інтересів юридичних осіб і громадян, а також зі здійснення відповідної фінансової діяльності в межах чинного законодавства з боку комерційних страхових компаній і фірм чи державних організацій» [1, с. 67].

В. Федоренко характеризує страховий ринок з двох боків: «1) економічний простір, у якому взаємодіють страхувальники, страхові компанії, страхові посередники; 2) сфера грошових відносин, в котрій об'єктом купівлі-продажу є специфічний товар – страхова послуга, формується попит, пропозиція на неї та її ціна» [5, с. 328].

І. Краснова розглядає страховий ринок як певну об'єктивну економічну закономірність, де механізм її дії зводить разом покупців та продавців страхових товарів як безпосередньо, так і через посередників [6].

Отже, підсумовуючи усі вищезазначені трактування терміну «страховий ринок» можна зробити висновок, що кожен з авторів характеризує надання страхової послуги клієнтам як головний товар на страховому ринку країни.

Але страхова послуга – це специфічний товар, її сутність полягає в тому, що вона реалізується страховиком на договірній основі за отримані кошти від страхувальника, а її метою є отримання прибутку та задоволення потреб страхувальника стосовно захисту його економічних інтересів, тобто власного капіталу від наслідків непередбачуваних подій, тобто страхових випадків.

Далі розглянемо тлумачення терміну «ринки фінансових послуг». Згідно Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» під цим висловом розуміють: «сферу діяльності учасників ринків фінансових послуг з метою надання та споживання певних фінансових послуг. До ринків фінансових послуг належать професійні послуги на ринках банківських послуг, страхових послуг, інвестиційних послуг, операцій з

цінними паперами та інших видах ринків, що забезпечують обіг фінансових активів» [7, Ст. 1].

При цьому учасниками ринків фінансових послуг на законодавчому рівні є: «юридичні особи та фізичні особи – суб’єкти підприємницької діяльності, які відповідно до закону мають право здійснювати діяльність з надання фінансових послуг на території України, та споживачі таких послуг» [7, Ст. 1].

З урахуванням вищезазначеного можна зробити остаточний висновок, що страховий ринок являє собою складову ринку фінансових послуг, а саме сферу діяльності учасників ринку, головною метою якої є надання та споживання страхових послуг.

Задля більш глибокого розуміння тлумачення категорії «страховий ринок» є доцільним розглянути його структуру. Основними елементами цієї структури виступають учасники ринку страхових послуг (рис. 1.1).

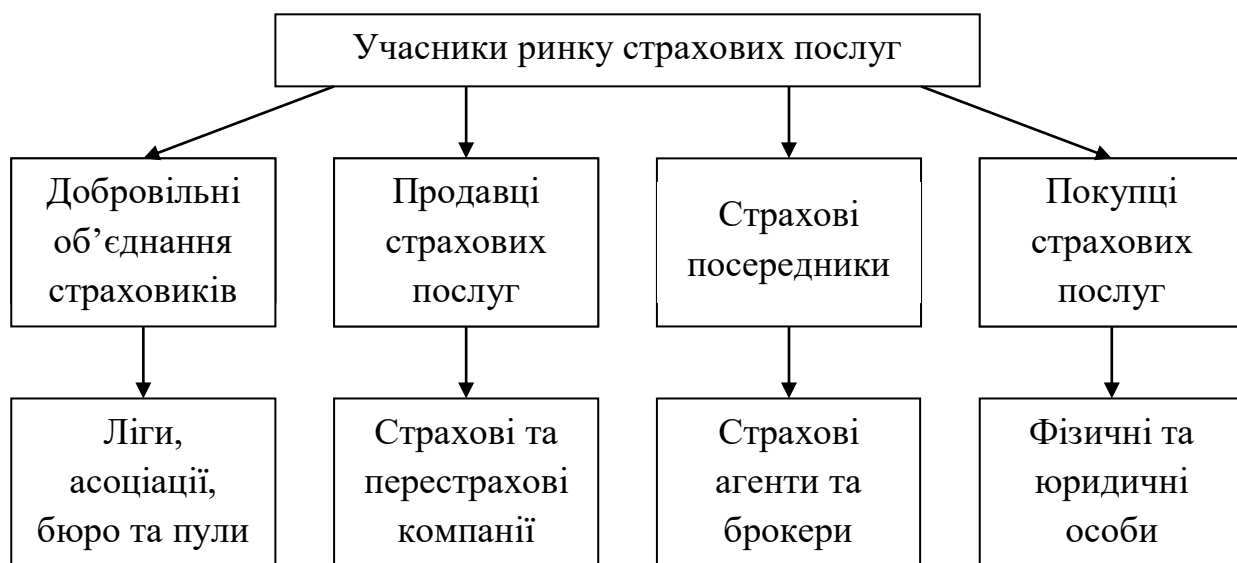

Рис. 1.1. Структура учасників ринку страхових послуг

Джерело: побудовано автором за даними [8, с. 48]

На страховому ринку створюються певні специфічні умови, які впливають на такі аспекти його функціонування, як: формування відносин страхових компаній і страхувальників та створення різних способів надання страхових послуг. Ці умови допомагають дослідити рівень та розробити методи

державного регулювання страхової діяльності враховуючи організаційні особливості страхових компаній країни.

Тому термін «страховий ринок» доцільно визначати як сукупність певних економічних відносин між його учасниками з метою купівлі-продажу страхових послуг, у процесі яких формуються попит, пропозиція та ціна на ці страхові послуги, укладаються договори страхування та виконуються зазначені в них зобов'язання.

Процес становлення й функціонування ринку страхових послуг нашої країни в сучасних умовах соціально-економічного розвитку є доцільним аналізувати через такий економічний закон ринку, як закон попиту і пропозиції [9].

Попит на страхову послугу являє собою суму коштів, яку потенційні страхувальники, тобто клієнти страхових компаній готові сплатити задля задоволення своїх потреб, які головним чином полягають у захисті їх основних інтересів, які пов'язані із захистом їх життям, здоров'я, майна та гарантованої безпеки власного капіталу від можливих збитків.

Обсяг попиту на страхові послуги залежить від двох основних факторів, а саме: потреби населення та суб'єктів господарювання в страховому захисті та купівельної спроможності потенційних клієнтів страхових компаній.

Потреба потенційних клієнтів страхових компаній, тобто страхувальників у страховому захисті головним чином зумовлена збільшенням кількості потенційних непередбачуваних подій, які останнім часом виникають все частіше через розвиток людської цивілізації та економічних відносин. Однак, вирішальним фактором, який впливає на потребу громадян в страховому захисті не тільки в нашій країні, а й за кордоном є купівельна спроможність суспільства, оскільки зумовлена потреба в страхуванні повинна бути забезпечена здатністю її оплатити.

Дія економічного закону попиту і пропозиції на страховому ринку країни полягає у тому, зі зменшенням ціни на будь-який вид страхової послуги попит

на неї буде зростати, і навпаки, зі збільшенням ціни відбувається падіння попиту.

Тобто зростання попиту буде відбуватися у тому випадку, коли у потенційного споживача страхової послуги з'явиться потреба в її користуванні, а її ціна буде відповідати рівню купівельної спроможності клієнта.

А падіння попиту буде відбуватися через відсутність потреби у страховій послугі та низьку купівельну спроможність потенційного споживача.

Пропозиція на страховому ринку являє собою діяльність страхових компаній щодо розроблення різних видів страхових послуг та їх реалізації. При цьому ці послуги повинні бути спроможними задовольнити потреби потенційних клієнтів у страховому захисті та відповідати їх купівельній спроможності.

Підвищення ціни на страхові послуги спонукає страхові компанії збільшувати їх обсяг, але це зменшує бажання потенційних клієнтів щодо придбання цих послуг. Саме через це виникає надлишок пропозиції страхових послуг на страховому ринку країни. Дефіцит страхових послуг відбувається при зворотних умовах, тобто коли ціна послуг знижується.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що співвідношення попиту на страхові послуги та їх пропозиції забезпечує стан рівноваги для страхового ринку країни.

1.2. Етапи становлення та подальшого розвитку страхового ринку України

Задля виявлення тенденцій становлення та закономірностей розвитку страхового ринку нашої країни варто дослідити його принципи функціонування з точки зору логічного й історичного аспектів в економічному аналізі.

В ході проведеного дослідження наукових публікацій з даної теми, було встановлено, що більшість авторів, зокрема Р. Юлдашев, І. Фисун та

I. Краснова представляють період розвитку страхового ринку України з 1991 року до сьогодні у трьох етапах:

а) I етап: 1991 - 1993 роки – становлення та розвиток страхового ринку країни за умови відсутності страхового законодавства;

б) II етап: 1993 - 1996 роки – регулювання процесу розвитку ринку страхових послуг Декретом Кабінету Міністрів України «Про страхування» від 10.05.1993 р.;

в) III етап: з 1996 року й до сьогодні – регулювання процесу розвитку страхового ринку Законом України «Про страхування» [10, 11].

Перший етап розвитку страхового ринку нашої країни припав саме на період великих політичних та економічних змін у всьому світі. Після здобуття незалежності Україна обрала ринкову економіку, як основну економічну систему для свого розвитку. Її складовою частиною мав стати ефективно функціонуючий ринок страхових послуг, який відповідає світовим стандартам. Але такі фактори, як: повна відсутність регулювання страхового ринку з боку держави, низька страхова культура суспільства та невпевненість людей у своєму майбутньому призвели до виникнення приватних страхових компаній, які діяли за схемою «фінансової піраміди». Це все завдало великої шкоди розвитку діяльності ринку страхових послуг України ще на початку його становлення [12].

«Декретний» етап розвитку страхового ринку, який припав на період з 1993 по 1996 роки став основою для початку формування національного страхового законодавства. Саме завдяки цьому законодавчому документу були запроваджені такі поняття, як «страховик» та «страхувальник», а також були визначені вимоги до мінімального розміру статутного капіталу страхової компанії та установлені механізми проведення видів страхування в Україні.

Початок третього етапу становлення ринку страхових послуг був зумовлений прийняттям першої редакції Закону України «Про страхування» від 07.03.1996 року. Саме ухвалення цього закону і стало причиною значного зменшення кількості страхових компаній на страховому ринку країни. Саме з

цього і почався «законодавчий період» розвитку ринку страхових послуг України [11].

Через зміну кількості страховиків на ринку страхових послуг країни склалися специфічні умови, які впливають на такі аспекти функціонування страхового ринку, як: відносини страхових компаній і їх клієнтів, рівень і методи державного регулювання страхового ринку, способи надання та види страхових послуг, а також організаційні особливості страховиків.

Сьогодні в Україні вже немає страхових компаній, які б належали державі. Усі страховики, що діють на ринку страхових послуг є комерційними, тобто приватною власністю.

Стосовно організаційної форми страхових компаній країни варто зазначити, що на сьогоднішній день в Україні на ринку страхових послуг значно переважають акціонерні страховики приватного типу. Це можна пояснити тим, що процедура створення закритого акціонерного товариства була істотно спрощена, а ринок цінних паперів значно розвинувся в порівнянні з минулими роками.

Однак останнім часом простежується тенденція до збільшення кількості акціонерних страхових компаній публічного типу, чому сприяють нововведені зміни в Законі України «Про страхування» щодо мінімального розміру статутного капіталу страхових компаній на страховому ринку країни. Варто зазначити, що такі акціонерні товариства являють собою більш перспективну організаційно - правову форму на ринку страхових послуг [11, Ст. 30].

Стосовно спеціалізації страхових компаній країни було виявлено, що кількість страховиків, які здійснюють ризикові види страхування значно більша, ніж страховиків, які здійснюють накопичувальне страхування, тобто надають послуги з усіх видів страхування життя.

Згідно доступних статистичних звітів наданих Національним банком України (НБУ) можна стверджувати, що ринок страхових послуг країни ще з 2000-х років починає виявляти гарну тенденцію до зростання та вдосконалення своєї діяльності. Варто зазначити, що інтенсивність розвитку

страхового ринку України значним чином полягає у зростанні його основних показників, а саме: рівня надходження страхових премій, рівня видачі страхових виплат, рівня його капіталізації та страхових резервів.

Проведене дослідження етапів становлення та розвитку страхового ринку України дає змогу виявити певні негативні та позитивні фактори процесу його функціонування.

До негативних факторів, які значно стримують розвиток ринку страхових послуг варто віднести наявність великої кількості страхових компаній з низьким рівнем капіталізації, та низьку страхову культуру населення, яка включає в себе непоінформованість стосовно діяльності страхового ринку та великий рівень недовіри суспільства. Також значний негативний вплив на ринок страхових послуг мають чинники, які не залежать від процесу його функціонування, тобто: економічні та політичні кризи, нестабільність банківської системи, монопольні утворення та тіньова економіка країни.

До позитивних факторів, які поліпшують розвиток страхового ринку варто віднести хоча і невелике, але стабільне зростання попиту на страхові послуги з ризикового страхування та позитивну тенденцію до покращення функціонування частки ринку накопичувального страхування країни.

Отже, підсумовуючи усе вищезазначене, можна зробити висновок, що використання логічного й історичного аспектів економічного аналізу дало змогу виявити позитивні та негативні фактори становлення ринку страхових послуг України, розглянути закономірності його розвитку та дослідити принципи його функціонування.

1.3. Організаційні засади функціонування страхового ринку

16 вересня 2014 року Верховною Радою України був схвалений законопроект про ратифікацію Угоди про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом, який передбачав реформування ринків фінансових послуг відповідно до стандартів європейського фінансового простору.

Впровадження міжнародних стандартів страхування, які діють на закордонних ринках страхових послуг являє собою гарну перспективу стабільного розвитку діяльності страхового ринку для України.

Але введення цих еталонів можливо лише за умови врахування певних економічних процесів, які зараз мають місце у державі. До них відносяться такі чинники, як: економічна та політична ситуації в країні, її фінансова стабільність та купівельна спроможність населення. Саме від цих факторів і буде залежати формування нових та вдосконалення старих концепцій страхування на страховому ринку України.

Згідно проведеного дослідження можна стверджувати, що для більшості країн світу ринок страхових послуг являє собою складову економіки, яка є предметом державного регулювання країни. Ефективність цього регулювання визначається мірою урахування тих законів ринку, які створюють певну межу для втручання держави на її страховий ринок. Тобто такий ринковий механізм являє собою певну сферу невтручання держави у діяльність ринку страхових послуг за умови сприяння його розвитку та усунення перешкод в процесі його функціонування. Однак таке втручання може бути доцільним при недостатній розвиненості або збитковій роботі страхового ринку країни [13].

Державне регулювання ринку страхових послуг в умовах його розвиненості являє собою втручання не в ринковий механізм як такий, а саме в побічні наслідки його функціонування. Тобто можна стверджувати, що раціональне державне регулювання не має мети протистояти механізму ринку. Його головним завданням є надання здатності ринковим регуляторам ефективно впливати на економічний розвиток страхового ринку країни за допомогою використання своїх регулюючих можливостей [13].

Зрозуміло, що державне регулювання страхового ринку являє собою особливу систему певних методів і засобів, які діють на правовій основі задля визначення процесів його діяльності та встановлення правил стосовно функціонування його страховиків.

При цьому для держави характерно користування прямих та непрямих методів впливу на процеси та механізми становлення та функціонування свого ринку страхових послуг.

Пряме втручання держави здійснюється за допомогою законодавчої бази країни, яка дає змогу забезпечити нагляд за процесами здійснення страхової діяльності на ринку страхових послуг країни.

До непрямого методу втручання належить проведення державою певних економічних політик, таких як: інвестиційна, грошово-кредитна, фіскальна та інші.

Отже, можна зробити висновок, що необхідність державного регулювання страхової діяльності ринку страхових послуг України зумовлює формування ефективної державної політики щодо його становлення, розвитку та вдосконалення. Це являє собою певну складову економічної політики України та набуває важливого значення в умовах розвитку сучасних ринкових відносин.

Але реалізація національних економічних інтересів країни потребує більше ніж наявність ресурсної бази та економічного потенціалу. Тому пріоритетним напрямком для кожної країни світу є застосування цих можливостей за допомогою використання ринкових механізмів.

Правовими підставами державного регулювання страхового ринку в Україні є загальні та спеціальні норми його становлення й функціонування. Загальні норми визначаються Конституцією України, Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України, Податковим кодексом України, Законом України «Про акціонерні товариства». Спеціальні норми в свою чергу зазначені Законом України «Про страхування» [14, 15, 16, 11].

Звідси виходить, що правове регулювання ринку страхових послуг поділяється на два види, а саме: державно-правове та інституційно-правове.

Державно-правове регулювання – це регулювання, яке здійснюють державні органи законодавчої, виконавчої та судової влади [11].

Інституційно-правове регулювання – це регулювання, яке здійснюють окремі інститути-регулятори, головним чином об'єднання страхових компаній, які були утворені відповідно до статті 13 Закону України «Про страхування». До таких об'єднань в Україні належать: Ліга страхових організацій України, Моторне (транспортне) страхове бюро України, Авіаційне страхове бюро, Морське страхове бюро, Ядерний страховий пул [11].

Варто визначити, що державно-правове регулювання є загальним для учасників об'єднань страхових компаній, та, в окремих випадках, може доповнюватися інституційно-правовим регулюванням [11].

Отже, державне регулювання ринку страхових послуг має змогу працювати за умови поєднання таких засобів його функціонування, як: правові, економічні та адміністративні.

До правових засобів функціонування страхового ринку країни відносять розроблення й застосування законів та інших нормативно - методичних актів, які регламентують страхову діяльність ринку страхових послуг країни [17].

До економічних засобів функціонування належать стимулювання розвитку страхування через здійснення державою податкової, інвестиційної, фіскальної та грошово-кредитної політик [17].

До адміністративних засобів відносять ліцензування страхової діяльності, застосування нормативів діяльності страхових компаній і контроль за їх дотриманням [17].

Таким чином можна зробити висновок, що однією з найважливіших умов, які дають змогу визначити ефективність та доцільність державного втручання на страховий ринок, є врахування в керуючих діях держави особливостей розвитку тієї країни, де саме і проводиться регулювання. Саме це і дає змогу кожній країні застосовувати ті методи державного регулювання, які були б дійсні саме в цій країні як для становлення ринку страхових послуг, так і для економіці в цілому.

Висновки до розділу

Перший розділ даної роботи присвячено аналізу теоретичних основ функціонування, розвитку та подальшого вдосконалення роботи страхового ринку.

У першому пункті даного розділу було розглянуто думки сучасних вчених щодо визначення терміну «страховий ринок». В ході цього дослідження було з'ясовано, що існує багато наукових поглядів на тлумачення цієї категорії, що дозволило виявити її багатогранність. Але водночас було встановлено, що усі науковці мають спільну думку стосовно головного товару на страховому ринку країни, який являє собою надання страхової послуги клієнту страхової компанії, цієї ж думки дотримується автор дослідження.

Задля більш глибокого розуміння тлумачення терміну «страховий ринок» було визначено та розглянуто його структуру, яку безпосередньо становлять його учасники.

Також було проаналізовано процес становлення й функціонування ринку страхових послуг країни в сучасних умовах соціально-економічного розвитку через такий економічний закон ринку, як закон попиту і пропозиції. Звідси було зроблено висновок, що співвідношення попиту на страхові послуги та їх пропозиції забезпечує стан рівноваги для страхового ринку держави.

У другому пункті даного розділу за допомогою використання логічного й історичного аспектів економічного аналізу було виявлено три етапи становлення та розвитку страхового ринку України. Кожен з періодів був детально розглянутим та описаним за допомогою дослідження різних праць сучасних науковців за даною темою.

Також було проаналізовано, що ринок страхових послуг країни починає виявляти гарну тенденцію до зростання та вдосконалення своєї діяльності з 2000-х років.

Було доведено, що інтенсивність розвитку страхового ринку України значним чином полягає у зростанні його основних показників, а саме: рівня

надходження страхових премій, рівня видачі страхових виплат, рівня його капіталізації та страхових резервів.

Також було виявлено та проаналізовано позитивні та негативні фактори становлення ринку страхових послуг України, розглянуто закономірності його розвитку та досліджено принципи його функціонування.

У третьому пункті даного розділу було розглянуто та досліджено організаційні засади функціонування страхового ринку. В ході аналізу було виявлено, що одним з найважливіших факторів впливу на розвиток ринку страхових послуг країни є керуюча роль держави, яка використовує ринкові й адміністративні методи регулювання свого страхового ринку.

Також було досліджено, що впровадження міжнародних стандартів страхування, які діють на закордонних ринках страхових послуг являє собою гарну перспективу стабільного розвитку діяльності страхового ринку для України.

Також було доведено, що введення цих еталонів можливо лише за умови врахування певних економічних процесів, які зараз мають місце у державі. В ході проведеного аналізу було виявлено, що до цих економічних процесів відносяться такі чинники, як: економічна та політична ситуації в країні, її фінансова стабільність та купівельна спроможність населення.

Також було досліджено поєднання прямих та непрямих методів державного регулювання при урахуванні міжнародного досвіду та певних особливостей функціонування національної економіки. За результатами цього аналізу було зроблено висновок, що ці методи сприяють вдалому розвитку становлення ринку страхових послуг у будь-якій країні світу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Оцінка інтенсивності та динаміки розвитку страхового ринку України за період 2018-2022 рр.

Згідно даних Національного банку України (НБУ), станом на кінець II кварталу 2023 року страховий ринок України був прибутковим та вперше з початку повномасштабної війни продемонстрував ознаки відновлення своєї діяльності.

З рис. 2.1 можемо бачити, що кількість страхових компаній на страховому ринку України за останні 5 років має чітку тенденцію до спаду.

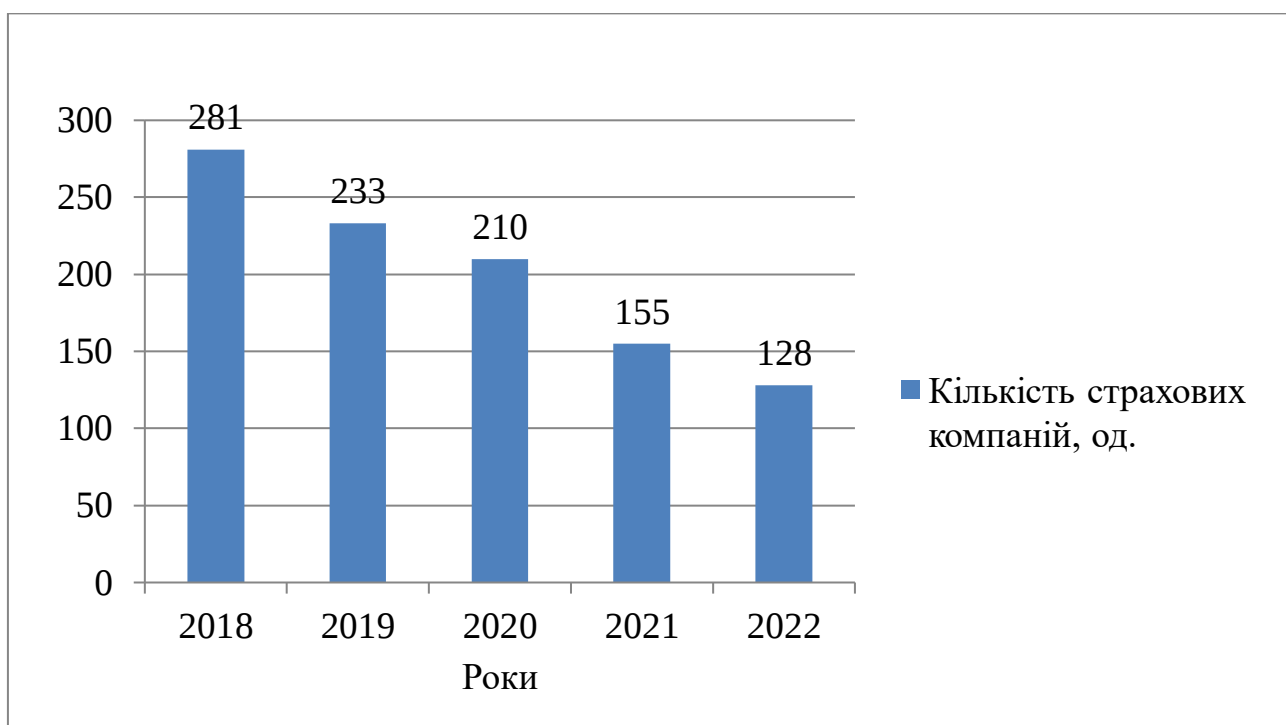

Рис. 2.1. Динаміка кількості страхових компаній в Україні за період 2018 – 2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [18]

Скорочення та виведення страхових компаній з ринку має декілька причин, а саме: непрозора структура власності, ненадання звітності,

недотримання нормативів та скарги від клієнтів. Також має місце вихід страхової компанії з ринку страхових послуг за власним бажанням. Згідно даних НБУ частка таких страховиків становить орієнтовно 20 % .

Проаналізуємо тенденцію розвитку кількості страхових компаній в Україні за період 2018 – 2022 рр. (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Динаміка кількості страхових компаній в Україні за період 2018 – 2022 рр.

Роки	Кількість страхових компаній, од.	Ланцюгові показники			Базисні показники		
		Δ , од.	$T_{р.}$, коеф.	$T_{пр.}$, %	Δ , од.	$T_{р.}$, коеф.	$T_{пр.}$, %
2018	281	-	-	-	0	0,000	0,00
2019	233	- 48	0,829	- 17,08	- 48	0,829	- 17,08
2020	210	- 23	0,901	- 9,87	- 71	0,747	- 25,27
2021	155	- 55	0,738	- 26,19	- 126	0,552	- 44,84
2022	128	- 27	0,826	- 17,42	- 153	0,456	- 54,45

Джерело: побудовано автором за даними [18]

Представлений у табл. 2.1 ряд динаміки кількості страхових компаній за період 2018 – 2022 рр. було проаналізовано за допомогою загальновідомих формул ланцюгових та базисних абсолютних приростів, темпів зростання та темпів приросту (див. додаток А).

За даними табл. 2.1 можемо визначити середньорічний абсолютний приріст, середньорічний темп зростання та темп приросту кількості страхових компаній в Україні за період 2019 – 2022 рр. за допомогою наступних формул:

$$\overline{\Delta_{19-22}} = \frac{\Delta_{19-22}}{4} = \frac{-153}{4} = -38,25 \approx -38 \text{ од.}$$

$$\overline{T_{p.(19-22)}} = \sqrt[4]{T_{p.(19-22)}} = \sqrt[4]{0,456} = 0,821 \text{ разів або } 82,1 \%$$

$$\overline{T_{пр.(19-22)}} = \overline{T_{p.(19-22)}}(\%) - 100 = 82,1 - 100 = -17,9 \%$$

Таким чином можемо зробити висновок, що за період 2019 – 2022 рр. роки кількість страхових компаній на ринку України в середньому щорічно зменшувалась на 38 одиниць або на 17,9 %.

Для того, щоб з'ясувати чи має зменшення кількості страхових компаній на страховому ринку України негативний вплив на його подальший розвиток, проведемо аналіз його основних показників діяльності, який наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка основних показників діяльності страхового ринку України за період 2018 – 2022 рр., млн. грн.

Показник	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Загальні активи страховиків	40 667	44 610	46 114	47 350	49 688
Валові страхові премії	49 368	53 001	45 185	43 384	33 892
Валові страхові виплати	12 863	14 338	14 853	16 913	12 061
Страхові резерви	26 976	29 559	34 192	22 449	23 910

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

Для більш чіткого розуміння впливу показників страхового ринку на його діяльність, розглянемо динаміку кожного з них окремо. Для цього побудуємо ряд динаміки кількості кожного з показників у вигляді графіку, який проаналізуємо за допомогою формул абсолютного приросту та середнього абсолютного приросту, а також темпу приросту та середнього темпу приросту.

Таким чином з рис. 2.2 можемо бачити що загальні активи страхових компаній за останні 5 років мають чітку, хоча і невелику тенденцію до зростання.

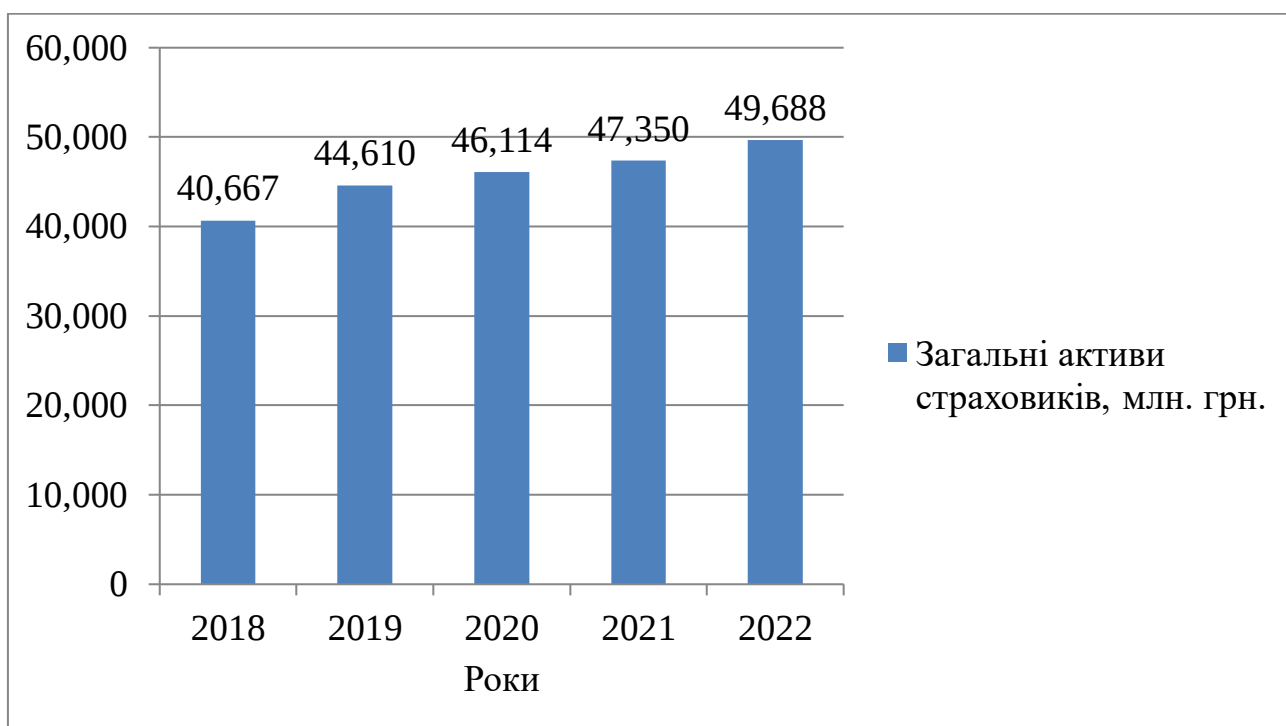

Рис. 2.2. Динаміка загальних активів страхових компаній в Україні за період 2018 – 2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

За період 2019 – 2022 рр. обсяг загальних активів страхових компаній на ринку України в середньому щорічно збільшувався на 2 255 млн. грн. або на 5,1 %.

Так як активи страхової компанії – це засоби страхової компанії, що складаються з основних засобів, нематеріальних активів, довготермінових фінансових вкладень, виробничих запасів, витрат майбутніх періодів,

короткотермінових фінансових вкладень, каси, розрахункових рахунків із засновниками та ін., можемо зробити висновок, що їх зростання має позитивний вплив на стан страхового ринку України.

Далі розглянемо динаміку валових страхових премій. З рис. 2.3 можемо бачити, що за останні 5 років, незважаючи на те, що у 2019 та 2021 роках було підвищення обсягу валових страхових премій, простежується тенденція до їх спаду.

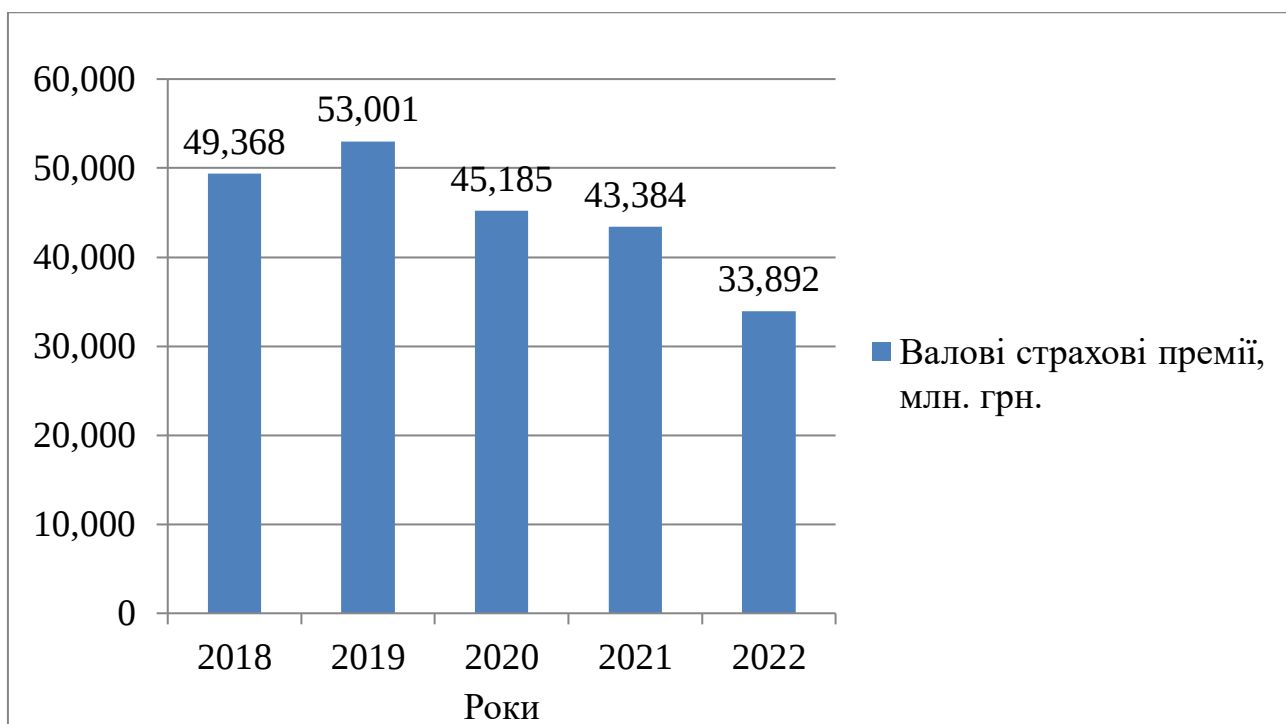

Рис. 2.3. Динаміка валових страхових премій в Україні за період 2018 – 2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

За період 2019 – 2022 рр. обсяг валових страхових премій на ринку України в середньому щорічно зменшувався на 3 869 млн. грн. або на 9,0 %.

Валова страхова премія – це грошова сума, яку сплачує особа, яка укладає угоду страхування, тобто плата за ризик, який бере на себе страхова компанія. Іншими словами – це частина доходу страховика. Виходячи з цього можна зробити висновок, що зниження обсягу страхових премій не є позитивним чинником для страхового ринку України.

Але, варто зазначити, що однією з основних причин зменшення цього показника є скорочення чисельності населення України, тому вплив цього чинника на розвиток страхового ринку треба розглядати з урахуванням демографічної ситуації в країні.

Наступним розглянемо динаміку валових страхових виплат. З рис. 2.4 можемо бачити, що за період 2018 – 2021 рр. спостерігається чітка тенденція до їх зростання. Але, у 2022 році обсяг валових страхових виплат значно зменшився, майже на 29 % порівняно з 2021 роком, що становило 4 852 млн. грн..

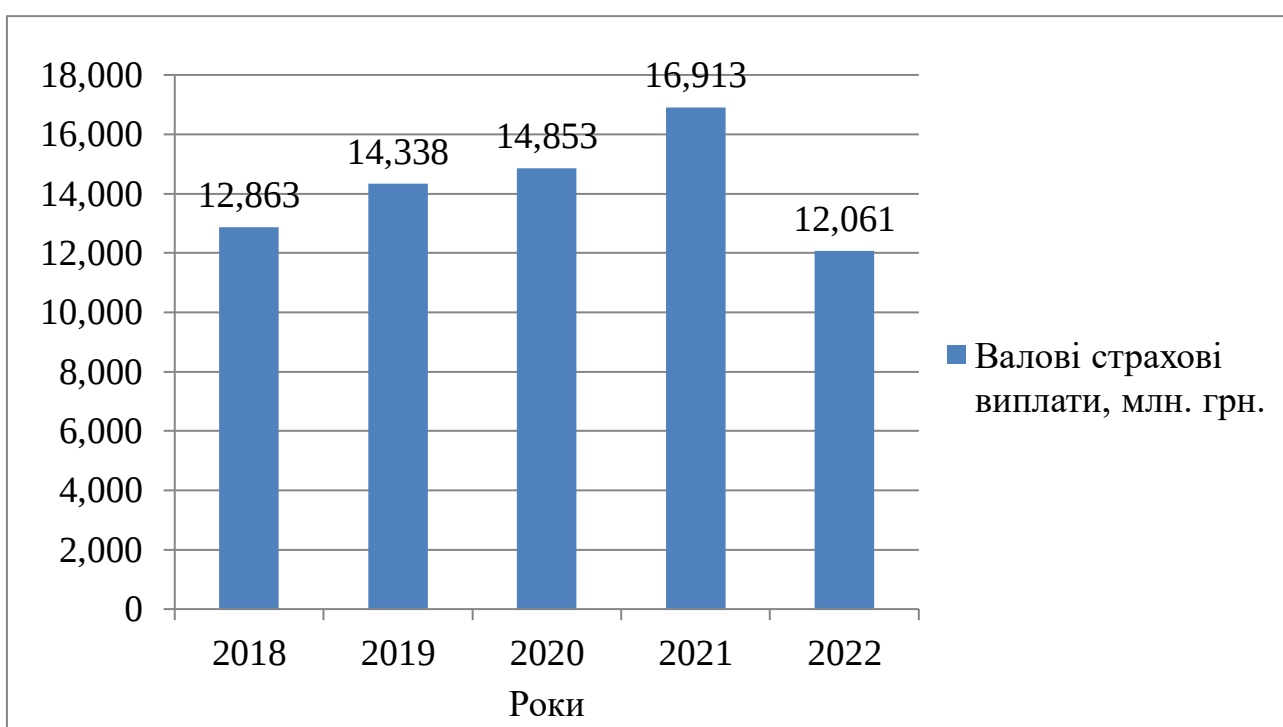

Рис. 2.4. Динаміка валових страхових виплат в Україні за період 2018 – 2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

За період 2019 – 2022 рр. обсяг валових страхових виплат на ринку України в середньому щорічно зменшувався на 201 млн. грн. або на 1,6 %.

Так як валова страхова виплата – це грошова сума, яка виплачує страхова компанія безпосередньо при настанні страхового випадку особі, яка уклала угоду страхування, можна зробити висновок, що зростання цього показника має негативний вплив на розвиток страхового ринку України.

Але, у 2022 році спостерігалось зниження обсягу страхових виплат. Тому, виходячи з цієї інформації, прогнозування експертів та щоквартальних звітах НБУ, можна стверджувати, що цей показник буде і далі зменшуватися та приносити позитивний вплив на стан страхового ринку України.

Далі розглянемо динаміку страхових резервів. З рис. 2.5 можемо бачити, що за період 2018 – 2020 рр. спостерігається чітка тенденція до їх зростання. Потім у 2021 році відбулося різке зменшення обсягу страхових резервів, майже на 34 % порівняно з 2020 роком, що становило 11 743 млн. грн.. Далі знову відбувається зростання цього показника. За прогнозуванням експертів та щоквартальних звітах НБУ можна стверджувати, що обсяг страхових резервів буде продовжувати зростати.

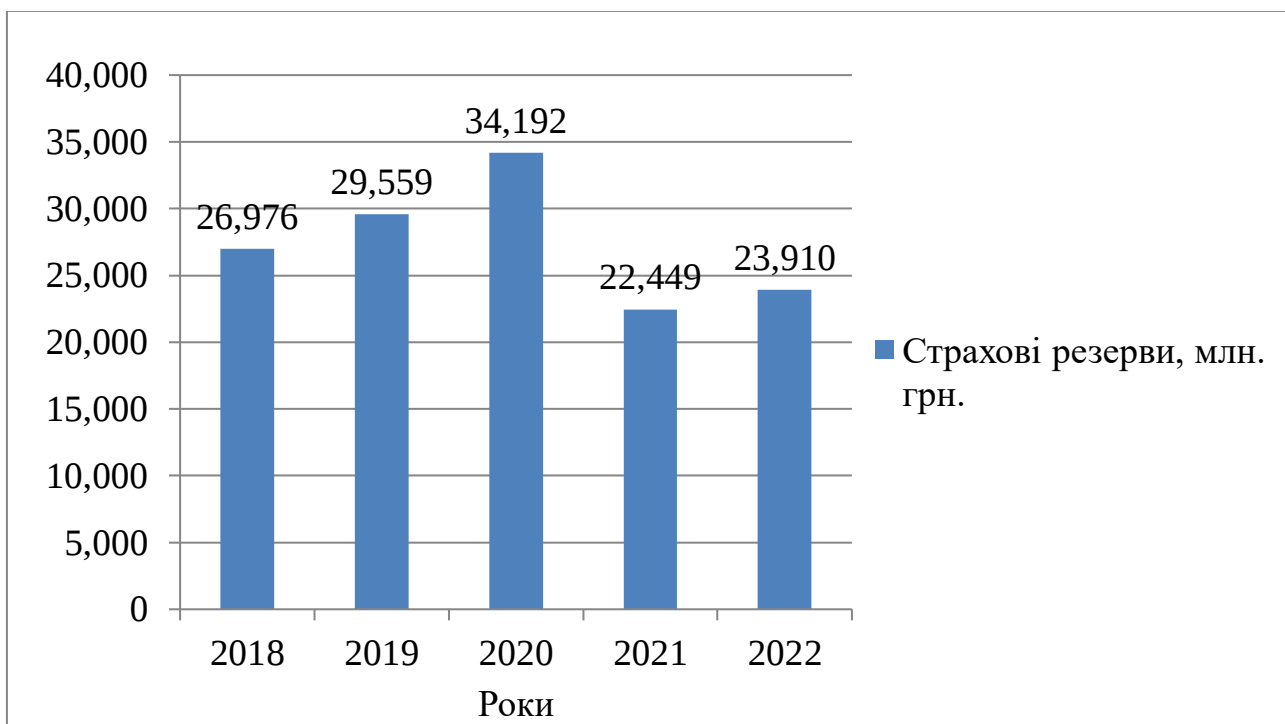

Рис. 2.5. Динаміка страхових резервів в Україні за період 2018 – 2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

За період 2019 – 2022 рр. обсяг страхових резервів на ринку України в середньому щорічно зменшувався на 767 млн. грн. або на 3,0 %.

Страховий резерв – це грошова сума, яка буде необхідна для майбутніх виплат страховою компанією за укладеними договорами страхування. Тому,

виходячи з цього можна зробити висновок, що зростання цього показника є позитивним для подальшого розвитку страхового ринку України.

Отже, із проведеного дослідження основних показників діяльності страхового ринку України можемо зробити висновок, що зменшення кількості страхових компаній не несе негативного впливу на його розвиток, так як майже усі розглянуті чинники мають тенденцію до покращення.

Традиційно ринок страхових послуг поділяють на такі його підвиди, як ринок ризикового страхування та ринок накопичувального страхування. Тому є доцільним проаналізувати показники діяльності кожного з цих ринків окремо. Це дослідження наведено у наступних пунктах розділу.

2.2. Аналіз основних показників діяльності ринку ризикового страхування України за період 2018-2022 рр.

Ринок ризикового страхування являє собою відшкодування страховою компанією своєму клієнту (фізичній чи юридичній особі) страхової суми, яка була визначена укладеним договором страхування, при настанні певної страхової події.

Згідно останніх звітів НБУ, можна стверджувати, що розвиток страхового ринку України найближчим часом буде значно залежати від функціонування ринку ризикового страхування. Оскільки, питома вага ризикового страхування в структурі загальних страхових премій на кінець 2022 року становила 87,8%, а кількість страхових компаній, що здійснювали ризикове страхування дорівнювала 116 одиницям, або 90,6 % від усіх страхових компаній, які діяли на ринку України у 2022 році [18].

Для більш детального дослідження впливу частки ринку ризикового страхування на ринок страхування України в цілому проаналізуємо динаміку розподілу валових страхових премій за допомогою рейтингу TOP-10 найбільших страхових компаній з ризикового страхування країни, з якого розглянемо перших 5 страховиків, які є найбільш стійкими та прибутковими з

усього обсягу страхових компаній з ризикового страхування в Україні. Ця динаміка наведена у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка розподілу валових страхових премій серед ТОП-5 найбільших страхових компаній з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2022 рр., тис. грн.

Страхові компанії	Валові страхові премії				
	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
ПрАТ «ARX»	1 891 481	2 299 419	2 680 022	3 405 305	2 763 900
ПрАТ «УНІКА»	2 041 616	2 152 170	2 495 571	3 020 554	2 547 433
ПрАТ «УСГ»	951 802	1 922 453	1 913 206	2 347 065	3 167 510
ПрАТ «ТАС СГ»	1 387 745	1 815 100	2 026 920	2 449 545	2 432 614
ПрАТ «Арсенал»	1 886 713	1 717 883	1 846 062	2 142 529	1 667 017

Джерело: побудовано автором за даними [18]

За даними табл. 2.3 можна зробити висновок, що, незважаючи на політичну та фінансово-економічну кризи в Україні, за період 2018 – 2022 рр. присутня позитивна динаміка капіталізації страхових компаній з ризикового страхування та поява яскраво виражених компаній-лідерів на страховому ринку країни, таких як: ПрАТ «Страхова компанія «ARX»», ПрАТ «Страхова компанія «УНІКА»» ПрАТ «УСГ» та інші.

Щоб мати більш чітке уявлення про вплив ринку ризикового страхування на ринок страхування України в цілому, є доцільним поглибити аналіз та розглянути динаміку та структуру основних показників діяльності ринку ризикового страхування на страховому ринку країни.

Нажаль, повні дані є в наявності лише до 2020 року включно, тому аналіз проведено лише за проміжок 2018 – 2020 рр..

Розглянемо динаміку обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр., які представлені у табл. 2.4. За даними цієї таблиці можемо бачити, що у 2019 році порівняно з 2018 роком відбулося збільшення обсягів надходження валових страхових премій майже з усіх видів страхування, а у 2020 році порівняно з 2019 роком – навпаки, відбулося зменшення. Скорочення цього показника значною мірою відбулося через фінансову кризу 2020 року.

Таблиця 2.4

Динаміка обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр., млн. грн.

Вид страхування	Валові страхові премії з ризикового страхування		
	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	12 975	15 110	8 520
Страхування життя	3 906	4 624	907
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	3 487	4 470	5 300
Страхування майна	6 440	6 605	4 288
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	4 497	4 746	2 655
Страхування фінансових ризиків	5 136	4 398	2 998
Страхування медичних витрат	1 346	1 886	1 110
Страхування від нещасних випадків	1 754	1 872	1 596
Страхування вантажів та багажу	2 899	2 835	1 691
Страхування відповідальності перед третіми особами	2 567	2 239	1 282
Авіаційне страхування	1 042	704	38
Страхування кредитів	1 114	1 102	350
Інші види страхування	2 205	2 411	821
Всього	49 368	53 002	31 556

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

Розглянемо структуру середніх обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр.. З рис. 2.6 ми можемо бачити, що найбільша частка обсягу залучення валових страхових премій на ринок ризикового страхування країни припадає на такі види страхування як: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка"), яке складає 27,4 % від всього обсягу надходжень, страхування майна (13,0 %) та медичне страхування (9,9 %). Тобто, ці види ризикового страхування є найбільш затребувані та в сумі залучають половину валових страхових премій на ризиковому ринку України.

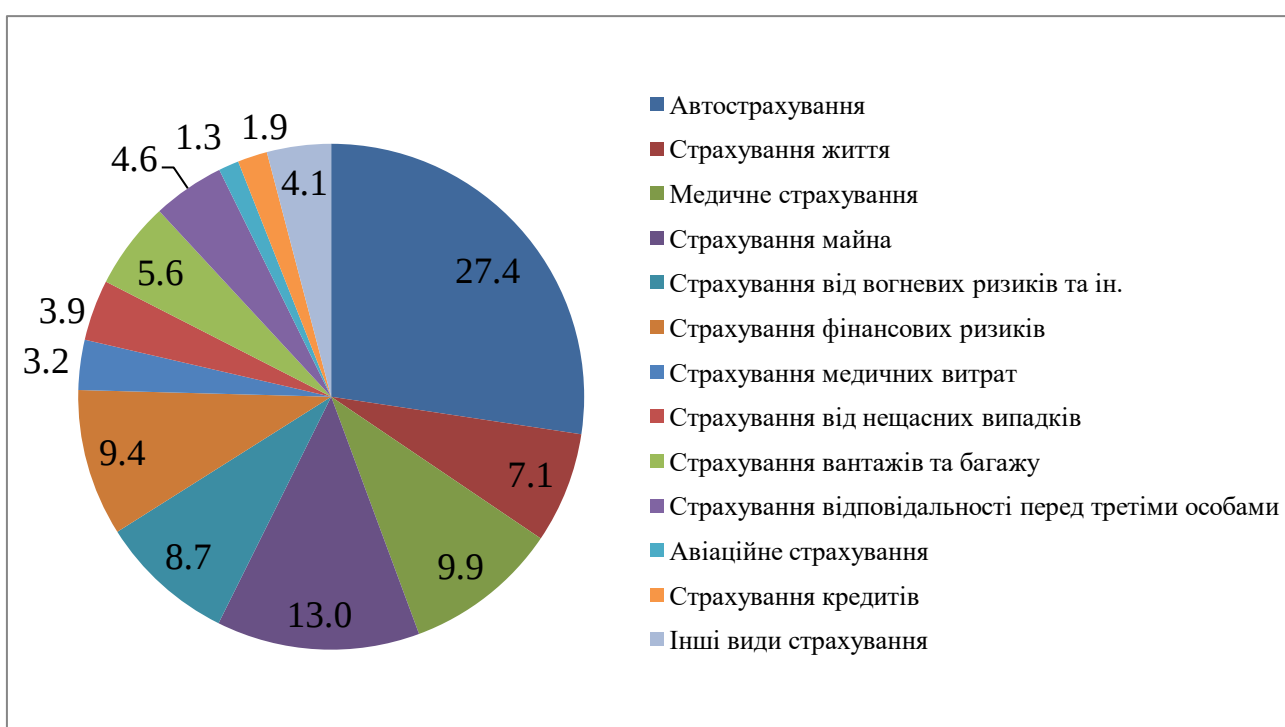

Рис. 2.6. Структура середніх обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

Найменш популярними видами ризикового страхування за період 2018 – 2020 рр. серед населення України є: страхування медичних витрат, яке складає 3,2 % від всього обсягу надходжень, страхування кредитів (1,9 %) та авіаційне страхування (1,3 %) зменшення обсягу якого сталося значною мірою через закриття кордонів під час всесвітньої пандемії COVID-19.

Задля більш детального аналізу структури обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр. розрахуємо коефіцієнти структурних зрушень за допомогою даних, наведених в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Питома вага обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр.

Вид страхування	Питома вага валових страхових премій з ризикового страхування, %		Модуль відхилення часток $ d_1 - d_0 $	Квадрат відхилення часток $(d_1 - d_0)^2$	$\frac{(d_1 - d_0)^2}{d_0}$
	2018 рік (d_0)	2020 рік (d_1)			
Автострахування	26,3	27,0	0,7	0,5	0,0
Страхування життя	7,9	2,9	5,0	25,0	3,2
Медичне страхування	7,1	16,8	9,7	94,1	13,3
Страхування майна	13,0	13,6	0,5	0,3	0,0
Страхування від вогневих ризиків та ін.	9,1	8,4	0,7	0,5	0,1
Страхування фінансових ризиків	10,4	9,5	0,9	0,8	0,1
Страхування медичних витрат	2,7	3,5	0,8	0,6	0,2
Страхування від нещасних випадків	3,6	5,1	1,5	2,3	0,6
Страхування вантажів та багажу	5,9	5,4	0,5	0,3	0,0
Страхування відповідальності перед третіми особами	5,2	4,1	1,1	1,2	0,2
Авіаційне страхування	2,1	0,1	2,0	4,0	1,9
Страхування кредитів	2,3	1,1	1,1	1,2	0,5
Інші види страхування	4,5	2,6	1,9	3,6	0,8
Всього	100,0	100,0	26,4	134,3	21,0

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

Розрахуємо лінійний коефіцієнт структурних зрушень за формулою 2.1:

$$L = \frac{\sum |d_1 - d_0|}{n}, \quad (2.1)$$

де $|d_1 - d_0|$ – модуль відхилень часток,

n – кількість структурних частин сукупності.

В нашому випадку лінійний коефіцієнт структурних зрушень буде дорівнювати:

$$L = \frac{26,4}{13} = 2,0 \text{ в. п.}$$

Звідси можемо зробити висновок, що структура обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування за видами цього страхування у 2018 та 2020 рр. в середньому відхиляється одна від одної на 2,0 в.п..

Далі розрахуємо квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень за формулою 2.2:

$$\sigma_{абс.} = \sqrt{\frac{\sum (d_1 - d_0)^2}{n}}, \quad (2.2)$$

де $(d_1 - d_0)^2$ – квадрат відхилення часток,

n – кількість структурних частин сукупності.

В нашому випадку квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень буде дорівнювати:

$$\sigma_{абс} = \sqrt{\frac{134,3}{13}} = 3,2 \text{ в. п.}$$

Звідси можемо зробити висновок, що структура обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування за видами цього страхування у 2018 та 2020 рр. в середньому відхиляється одна від одної на 3,2 в.п..

Наступним розрахуємо квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень за формулою 2.3:

$$\sigma_{відн.} = \sqrt{\sum \frac{(d_1 - d_0)^2}{d_0}}, \quad (2.3)$$

де $(d_1 - d_0)^2$ – квадрат відхилення часток,

d_0 – частка валових страхових премій з окремого виду ризикового страхування за 2018 рік.

В нашому випадку квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень буде дорівнювати:

$$\sigma_{\text{відн.}} = \sqrt{21,0} = 4,6 \%$$

Звідси можемо зробити висновок, що питома вага відхилення у структурі обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування за видами цього страхування у 2018 та 2020 рр. складає 4,6 %.

І останнім розрахуємо коефіцієнт варіації за формулою 2.4:

$$V = \frac{\sigma_{\text{абс.}}}{\bar{x}} * 100, \quad (2.4)$$

де $\sigma_{\text{абс.}}$ – квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень,

$\bar{x}$ – середнє арифметичне частин сукупності.

В нашому випадку коефіцієнт варіації буде дорівнювати:

$$V = \frac{3,2}{7,7} * 100 = 41,6 \%$$

Звідси можемо зробити висновок, що у структурі розподілу обсягів надходження валових страхових премій з ризикового страхування за видами цього страхування у 2018 та 2020 рр. присутні значні структурні відмінності так як коефіцієнт варіації $> 33,3 \%$.

Наступним розглянемо динаміку обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр., які представлені у табл. 2.6. За даними таблиці можемо бачити, що у 2019 році порівняно з 2018 роком відбулося збільшення обсягів надходження валових страхових виплат майже з усіх видів страхування, а у 2020 році порівняно з 2019 роком – навпаки, відбулося зменшення. Взагалі, скорочення цього показника має позитивний вплив на діяльність страхового ринку країни, але по деяким видам страхування цей показник у 2020 році все ж таки зріс. Значною мірою це сталося через фінансову кризу 2020 року та всесвітню пандемію COVID-19.

Таблиця 2.6

Динаміка обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр., млн. грн.

Вид страхування	Валові страхові виплати з ризикового страхування		
	2018 рік	2019 рік	2020 рік
Автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка")	5 832	6 715	3 761
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	2 095	2 603	2 741
Страхування фінансових ризиків	1 585	1 625	1 019
Страхування майна	1 424	1 161	539
Страхування життя	705	576	162
Страхування медичних витрат	313	350	259
Страхування вантажів та багажу	122	215	238
Страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ	262	215	643
Страхування кредитів	78	50	217
Інші види страхування	448	830	903
Всього	12 864	14 340	10 482

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

За частковими даними, які є в наявності на сайті НБУ можна побачити, що у 2021 році цей показник зменшився, а у 2022 році через початок повномасштабної війни знову зріс.

Розглянемо структуру середніх обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр., яка зображена на рис. 2.7. З малюнку ми можемо бачити, що найбільша частка обсягу валових страхових виплат на ринку ризикового страхування країни

припадає на такі види страхування як: автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, "Зелена картка"), яке складає 42,7 % від всього обсягу виплат, медичне страхування (19,5 %) та страхування фінансових ризиків (11,1 %). Тобто, ці страхові випадки трапляються найбільш часто та в сумі складають більше половини (73,3 %) валових страхових виплат на ризиковому ринку України.

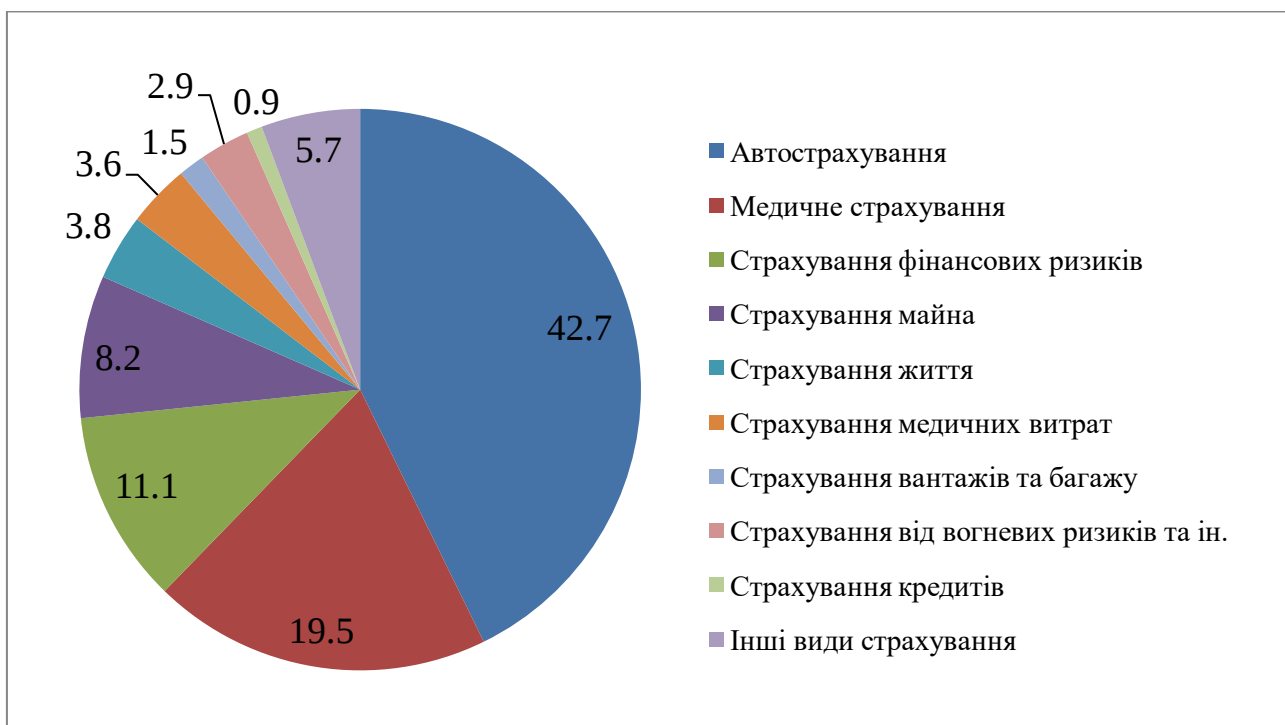

Рис. 2.7. Структура середніх обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

Страховими випадками ризикового страхування, які найменш часто траплялись серед населення України за період 2018 – 2020 рр. є: страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ, яке складає 2,9 % від всього обсягу виплат, страхування вантажів та багажу (1,5 %) та страхування кредитів (0,9 %).

Задля більш детального аналізу структури обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр. розрахуємо коефіцієнти структурних зрушень за допомогою даних, наведених в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Питома вага обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр.

Вид страхування	Питома вага валових страхових виплат з ризикового страхування, %		Модуль відхилення часток $ d_1 - d_0 $	Квадрат відхилення часток $(d_1 - d_0)^2$	$\frac{(d_1 - d_0)^2}{d_0}$
	2018 рік (d_0)	2020 рік (d_1)			
Автострахування	45,3	35,9	9,5	90,3	2,0
Медичне страхування	16,3	26,1	9,9	98,0	6,0
Страхування фінансових ризиків	12,3	9,7	2,6	6,8	0,5
Страхування майна	11,1	5,1	5,9	34,8	3,1
Страхування життя	5,5	1,5	3,9	15,2	2,8
Страхування медичних витрат	2,4	2,5	0,0	0,0	0,0
Страхування вантажів та багажу	0,9	2,3	1,3	1,7	1,8
Страхування від вогневих ризиків та ін.	2,0	6,1	4,1	16,8	8,3
Страхування кредитів	0,6	2,1	1,5	2,3	3,7
Інші види страхування	3,5	8,6	5,1	26,0	7,5
Всього	100,0	100,0	43,8	291,8	35,7

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

Розрахуємо лінійний коефіцієнт структурних зрушень за формулою 2.1.

В нашому випадку лінійний коефіцієнт структурних зрушень буде дорівнювати:

$$L = \frac{43,8}{10} = 4,4 \text{ в. п.}$$

Звідси можемо зробити висновок, що структура обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування за видами цього

страхування у 2018 та 2020 рр. в середньому відхиляється одна від одної на 4,4 в.п..

Далі розрахуємо квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень за формулою 2.2.

В нашому випадку квадратичний коефіцієнт абсолютних структурних зрушень буде дорівнювати:

$$\sigma_{\text{абс}} = \sqrt{\frac{291,8}{10}} = 5,4 \text{ в. п.}$$

Звідси можемо зробити висновок, що структура обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування за видами цього страхування у 2018 та 2020 рр. в середньому відхиляється одна від одної на 5,4 в.п..

Наступним розрахуємо квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень за формулою 2.3.

В нашому випадку квадратичний коефіцієнт відносних структурних зрушень буде дорівнювати:

$$\sigma_{\text{відн.}} = \sqrt{35,7} = 6,0 \%$$

Звідси можемо зробити висновок, що питома вага відхилення у структурі обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування за видами цього страхування у 2018 та 2020 рр. складає 6,0 %.

І останнім розрахуємо коефіцієнт варіації за формулою 2.4.

В нашому випадку коефіцієнт варіації буде дорівнювати:

$$V = \frac{5,4}{10} * 100 = 54,0 \%$$

Звідси можемо зробити висновок, що у структурі розподілу обсягів надходження валових страхових виплат з ризикового страхування за видами цього страхування у 2018 та 2020 рр. присутні значні структурні відмінності так як коефіцієнт варіації $> 33,3 \%$.

Отже, із проведеного дослідження основних показників діяльності ринку ризикового страхування країни можемо зробити висновок, що його частка має

великий вплив та значущість для діяльності та розвитку страхового ринку України в цілому.

2.3. Аналіз основних показників діяльності ринку накопичувального страхування України за період 2018-2022 рр.

Ринок накопичувального страхування являє собою одноразову або послідовну виплату страхової суми, яка була укладена договором страхування між страховою компанією та її клієнтом, який отримує її з метою додаткового забезпечення у разі настання певних подій.

Згідно останніх звітів НБУ, можна стверджувати, ринок накопичувального страхування тобто ринок страхування життя України є дуже погано розвинутим. Оскільки, його питома вага в структурі загальних страхових премій на кінець 2022 року становила 12,2%, а кількість страхових компаній, що здійснювали страхування життя дорівнювала 12 одиницям, або 9,4 % від усіх страхових компаній, які діяли на ринку України у 2022 році [18].

На рис. 2.8 наведена динаміка кількості страхових компаній накопичувального страхування в Україні за період 2018 – 2022 рр..

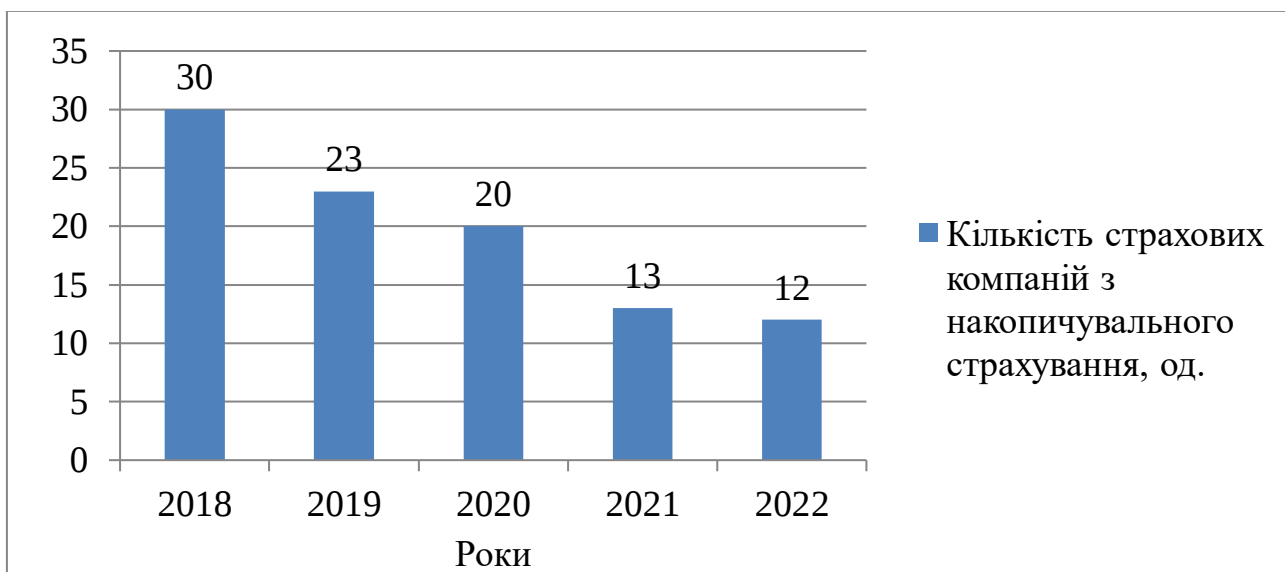

Рис. 2.8. Динаміка кількості страхових компаній накопичувального страхування в Україні за період 2018 – 2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [19]

З розглянутого ряду динаміки можна зробити висновок, що кількість страхових компаній з накопичувального страхування на страховому ринку України за останні 5 років має чітку тенденцію до спаду.

Для більш детального аналізу впливу частки ринку накопичувального страхування на ринок страхування України в цілому розглянемо динаміку розподілу валових страхових премій за допомогою рейтингу TOP-10 найбільших страхових компаній з накопичувального страхування країни, з якого розглянемо перших 5 страховиків, які є найбільш стійкими та прибутковими з усього обсягу страхових компаній зі страхування життя в Україні. Ця динаміка наведена у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Динаміка розподілу валових страхових премій серед TOP-5 найбільших страхових компаній з накопичувального страхування в Україні за період 2018 – 2022 рр., тис. грн.

Страхові компанії	Валові страхові премії				
	2018 рік	2019 рік	2020 рік	2021 рік	2022 рік
ПрАТ «Метлайф»	951 721	1 231 361	1 555 070	2 107 239	2 120 311
ПрАТ «ТАС»	502 033	559 724	680 891	766 214	518 678
ПрАТ «Уніка Життя»	668 366	871 293	574 530	525 552	422 797
ПрАТ «PZU Україна Страхування Життя»	413 046	523 828	538 282	635 450	398 062
ПрАТ «Аска Життя»	500 897	383 787	431 613	406 807	296 835

Джерело: побудовано автором за даними [18]

За даними табл. 2.8 можна зробити висновок, що розподіл валових страхових премій серед TOP-5 найбільших страхових компаній з

накопичувального страхування в Україні за період 2018 – 2022 рр. має коливальну динаміку. Це можна пояснити політичною та фінансово-економічною кризами, які відбувались в цей час в країні та загальною нерозвиненістю ринку страхування життя в Україні. Але, незважаючи на це, сталася поява яскраво вираженої компанії - лідера з накопичувального страхування країни, а саме - ПрАТ «Страхова компанія «Метлайф»».

Щоб мати більш чітке уявлення про вплив ринку страхування життя на ринок страхування України в цілому, є доцільним поглибити аналіз та розглянути динаміку основних показників діяльності ринку накопичувального страхування на страховому ринку країни.

Нажаль, повні дані є в наявності лише до 2020 року включно, тому аналіз проведено лише за проміжок 2018 – 2020 рр..

Розглянемо динаміку обсягів надходження валових страхових премій та валових страхових виплат з накопичувального страхування в Україні за період 2018 – 2020 рр., які представлені у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Динаміка основних показників діяльності ринку накопичувального страхування на страховому ринку України за період 2018 – 2020 рр., млн. грн.

Показник	Роки		
	2018	2019	2020
Валові страхові премії	3 906	4 624	5 017
Валові страхові виплати	705	576	649

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20]

За даними табл. 2.9 можна зробити висновок, що обсяг надходження валових страхових премій, як і обсяг видачі валових страхових виплат з накопичувального страхування країни має дуже чітку тенденцію до зростання.

Але, незважаючи на це, ринок страхування життя в Україні залишається нерозвиненим, хоча і має добрі перспективи до його розвитку. Тому державі варто приділити особливу увагу вдосконаленню частки ринку накопичувального страхування на ринку страхування країни в цілому та направити ресурси на подальший її розвиток, адже вона може стати перспективним інструментом соціального захисту населення, а також потужним засобом нагромадження коштів для держави.

Отже, можна зробити висновок, що в Україні частка накопичувального страхування порівняно із часткою ризикового страхування на ринку страхування країни в цілому практично не розвинута, оскільки вона є незначною як у структурі загальних валових страхових премій, так і в структурі загальних валових страхових виплат страхового ринку України.

Висновки до розділу

Другий розділ даної роботи присвячено аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку страхового ринку України.

У першому пункті даного розділу було проведено оцінку інтенсивності та динаміки розвитку страхового ринку України за період 2018 – 2022 рр.. В ході цього дослідження було побудовано та проаналізовано ряди динаміки кожного з основних показників діяльності ринку страхових послуг країни, а саме: загальних активів страховиків, валових страхових премій, валових страхових виплат та страхових резервів.

Також в ході цього аналізу було визначено та доведено, що зменшення загальної кількості страхових компаній на страховому ринку України не несе негативного впливу на процес його подальшого розвитку. Цей висновок було зроблено за допомогою дослідження тенденцій розвитку основних показників

діяльності ринку страхових послуг країни, які, головним чином, мають тенденцію до покращення.

У другому пункті даного розділу було проведено аналіз показників діяльності ринку ризикового страхування України за період 2018 – 2022 рр.. В ході цього дослідження було виявлено сутність частки ринку ризикового страхування та побудовано та проаналізовано ряд динаміки розподілу валових страхових премій серед TOP-5 найбільших страхових компаній з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2022 рр..

Задля більш поглибленого дослідження було побудовано та проаналізовано ряди динаміки кожного з основних показників діяльності частки ринку ризикового страхування країни, а саме: валових страхових премій та валових страхових виплат.

В ході цього аналізу також було визначено та досліджено структуру обсягів надходження цих показників на ринок ризикового страхування України за період 2018 – 2020 рр.. Більш детальне дослідження структури кожного з показників було проведено за допомогою коефіцієнтів структурних зрушень.

За допомогою проведеного аналізу було доведено, що частка ринку ризикового страхування має великий вплив та значущість для діяльності страхового ринку України в цілому. Тому на підставі цього дослідження було зроблено висновок, що розвиток страхового ринку України найближчим часом буде значно залежати від функціонування ринку ризикового страхування країни.

У третьому пункті даного розділу було проведено аналіз показників діяльності ринку накопичувального страхування України за період 2018 – 2020 рр.. В ході цього дослідження було виявлено сутність частки ринку накопичувального страхування та побудовано та проаналізовано ряд динаміки розподілу валових страхових премій серед TOP-5 найбільших страхових компаній з накопичувального страхування в Україні за період 2018 – 2022 рр..

В ході проведеного дослідження було зроблено висновок, що обсяг надходження валових страхових премій, як і обсяг видачі валових страхових

виплат з накопичувального страхування країни має дуже чітку тенденцію до зростання.

Задля більш поглибленого дослідження було побудовано та проаналізовано ряди динаміки кожного з основних показників діяльності частки ринку накопичувального страхування країни, а саме: валових страхових премій та валових страхових виплат.

За допомогою проведеного аналізу було доведено, що частка ринку накопичувального страхування порівняно із часткою ринку ризикового страхування на страховому ринку країни в цілому практично не розвинута.

Тому на підставі цього дослідження було зроблено висновок, що державі варто приділити особливу увагу вдосконаленню частки ринку накопичувального страхування на ринку страхування країни в цілому та направити ресурси на подальший її розвиток. Так як вона має добру перспективу стати інструментом соціального захисту населення, а також потужним засобом нагромадження коштів для держави.

РОЗДІЛ 3. ОЦІНКА ФАКТОРІВ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

3.1. Регресійно-кореляційний аналіз факторів розвитку ринку ризикового страхування України за 2021 рік

Як було зазначено в розділі 2, розвиток страхового ринку України найближчим часом буде значно залежати від функціонування ринку ризикового страхування. Тому, для того, щоб виявити пріоритетні напрямки вдосконалення цієї частки ринку страхування країни, доцільним буде дослідити регіональні фактори, які мають вплив на його розвиток.

Так як у структурі ринку ризикового страхування країни найбільшу питому вагу валових страхових премій має автотранспортне страхування (добровільне страхування автотранспортних засобів (КАСКО), обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників автотранспортних засобів (ОСЦПВ) та обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності «Зелена картка»), страхування майна юридичних і фізичних осіб та медичне страхування (безперервне страхування здоров'я), можна припустити, що від стану розвитку саме цих видів страхування на регіональному рівні найближчим часом буде залежати стан та діяльність сегменту ризикового страхування на страховому ринку України в цілому.

Задля визначення факторів вдосконалення частки ринку ризикового страхування є доцільним врахування регіональних факторів його розвитку, а саме до таких факторів буде доречним віднести: кількість потенційних страхувальників - юридичних осіб, чисельність наявного населення та кількість легкових автомобілів у приватній власності за регіонами України.

Тому задля дослідження факторів розвитку частки ринку ризикового страхування на страховому ринку країни доцільним буде застосування регресійно-кореляційного аналізу.

В ході цього аналізу буде розглянута міра тісноти кореляційного зв'язку між обсягом валових страхових премій, які надійшли з ризикового страхування за регіонами України та вищезазначеними факторами його розвитку та побудована регресійна модель, яка буде характеризувати залежність результативного показника від факторів.

Нажаль, у зв'язку з початком повномасштабної війни деякі дані цього дослідження є в наявності лише до 2021 року включно, тому аналіз проведено саме за цей рік.

Для проведення подальшого аналізу регіональних факторів розвитку частки ринку ризикового страхування за 2021 рік в якості результативної ознаки було обрано регіональний обсяг валових страхових премій. В якості факторних ознак було обрано три регіональні фактори розвитку, а саме: кількість легкових автомобілів у приватній власності, кількість потенційних страхувальників - юридичних осіб та чисельність наявного населення за регіонами України. Ці дані представлені у таблиці, яка міститься у додатку Б.

Апріорний аналіз вихідних даних дає змогу виявити нерівномірність розподілу показників по регіонах України. Так, з таблиці, яка міститься у додатку Б, можемо бачити, що найбільший обсяг кожного з показників спостерігається у м. Києві та Донецькій і Дніпропетровській областях. Найменший обсяг кожного з показників можна бачити у таких областях, як: Кіровоградська, Чернівецька та Чернігівська.

За даними додатку Б та за допомогою програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel проводимо регресійно-кореляційний аналіз, результати якого наведені в додатку В.

Апріорний аналіз вихідної інформації дає змогу висунути гіпотезу, що чим більша кількість автомобілів у приватній власності, тим більший обсяг надходження валових страхових премій. Отже, передбачаємо прямий зв'язок між показниками. Знак при незалежній змінній (+0,39552...) відповідає нашій гіпотезі.

Наступна гіпотеза: чим більша кількість об'єктів ЄДРПОУ, тим більший обсяг надходження валових страхових премій. Можна передбачити існування прямого зв'язку між цими ознаками. Знак при належній змінній (+0,00066...) відповідає нашій гіпотезі.

Остання гіпотеза: чим більша кількість наявного населення країни, тим більший обсяг надходження валових страхових премій. Отже, передбачаємо прямий зв'язок між показниками. Знак при незалежній змінній (+0,00071...) відповідає нашій гіпотезі.

Далі проводимо аналіз побудованої трьохфакторної лінійної регресійної моделі за допомогою програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel, яка наведена в додатку В.

Ця модель здобула відображення в рівнянні регресії, яке дорівнює:

$$Y = 335,158 + 0,396X_1 + 0,001X_2 + 0,001X_3$$

По-перше здійснюємо оцінку точності побудованої моделі з точки зору тісноти зв'язку між факторами. Для цього використовуємо коефіцієнт детермінації:

$$R^2 = \frac{\sum(Y_x - \bar{Y})^2}{\sum(Y - \bar{Y})^2}, \quad (3.1)$$

де $\sum(Y_x - \bar{Y})^2$ – сума квадратів відхилень теоретичних значень від середнього значення;

$\sum(Y - \bar{Y})^2$ – сума квадратів відхилень фактичних рівнів від середнього значення.

Коефіцієнт детермінації набуває значень від 0 до 1. Звідси виходить, що чим ближче він до 1, тим точніше отримане рівняння регресії описує залежність результативного показника від факторних.

У нашому випадку коефіцієнт детермінації дорівнює + 0,934..., тому можна зробити висновок, що 93,4 % зміни обсягу надходження валових страхових премій пояснюється зміною зазначених факторів, а 6,6 % - іншими факторами, які не увійшли у модель.

По-друге здійснюємо оцінку чистоти зв'язку між факторними та результативними ознаками. Для цього використовуємо коефіцієнт кореляції:

$$R = \sqrt{R^2}, \quad (3.2)$$

де R^2 – коефіцієнт детермінації.

Коефіцієнт кореляції набуває значень від 0 до 1. Звідси виходить, що чим ближче він до 1, тим функціональніший зв'язок між ознаками.

У нашому випадку коефіцієнт кореляції дорівнює + 0,966..., тому можна зробити висновок, що зв'язок між результативною ознакою та зазначеними факторами є дуже високим.

Далі проводимо оцінку надійності побудованої моделі в цілому та надійності кожного з її коефіцієнтів окремо.

Оцінка надійності регресійної моделі здійснюється за допомогою F – критерію. Модель можна вважати значущою, якщо значущість F – критерію (P – значення для F) менше 0,05.

У нашому випадку значущість F – критерію дорівнює 1,383...E-12, тому можна зробити висновок, що побудована трьохфакторна лінійна регресійна модель є значущою.

Оцінка надійності коефіцієнтів моделі здійснюється за допомогою t – критерію Стюдента. Коефіцієнт можна вважати значущим, якщо значущість t – критерію (P – значення для t) менше 0,05.

У нашому випадку значущість вільного члена дорівнює + 0,002, тому можна зробити висновок, що він є статистично значущим.

Значущість коефіцієнта при X_1 (кількість автомобілів у приватній власності) дорівнює + 0,500, тому можна зробити висновок, що він є статистично не значущим.

Значущість коефіцієнта при X_2 (кількість об'єктів ЄДРПОУ) дорівнює + 0,569, тому можна зробити висновок, що він є статистично не значущим.

Значущість коефіцієнта при X_3 (кількість наявного населення) дорівнює 1,676...E-08, тому можна зробити висновок, що він є статистично значущим.

Підсумовуючи отриману інформацію, бачимо що з зазначених факторів тільки коефіцієнт при X_3 (кількість наявного населення) є статистично значущим. Тому доцільним є виключення перших двох факторів (кількості автомобілів у приватній власності та кількості об'єктів ЄДРПОУ) з моделі. Можна стверджувати, що це рішення є логічним, так як перші два фактори мають значну залежність від третього.

Звідси можна зробити висновок, що із висунутих раніше гіпотез підтвердження здобула тільки остання: чим більша кількість наявного населення країни, тим більший обсяг надходження валових страхових премій на ринок ризикового страхування країни.

Тому будуюмо нову однофакторну лінійну регресійну модель за даними таблиці, яка міститься в додатку Б, залучаючи для дослідження тільки третій фактор (кількість наявного населення) та проводимо регресійно-кореляційний аналіз цієї моделі за допомогою програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel, результати якого наведені в додатку Г.

Ця модель здобула відображення в рівнянні регресії, яке дорівнює:

$$Y = 323,410 + 0,001X_1$$

В цьому випадку коефіцієнт детермінації дорівнює $+ 0,924...$, тому можна зробити висновок, що 92,4 % зміни обсягу надходження валових страхових премій пояснюється зміною зазначеного фактору, а 7,6 % - іншими факторами, які не увійшли у модель.

Коефіцієнт кореляції дорівнює $+ 0,961...$, тому можна зробити висновок, що зв'язок між результативною ознакою та зазначеними факторами є дуже високим.

Значущість F – критерію дорівнює $2,121...E-14$, тому можна зробити висновок, що побудована однофакторна лінійна регресійна модель є значущою.

Значущість вільного члена дорівнює $+ 0,001$, тому можна зробити висновок, що він є статистично значущим.

Значущість коефіцієнта при X_1 (кількість наявного населення) дорівнює $2,121...E-14$, тому можна зробити висновок, що він є статистично значущим.

Отже, можна зробити висновок, що висунута гіпотеза, що чим більша кількість наявного населення країни, тим більший обсяг надходження валових страхових премій на ринок ризикового страхування країни здобула підтвердження за допомогою проведеного регресійно-кореляційного аналізу моделі, зробленого за допомогою програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel.

Загальні висновки стосовно результатів регресійно-кореляційного аналізу обсягу валових страхових премій в Україні за 2021 рік, який був проведений за допомогою програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel наведені у табл. 3.1 (для трьохфакторної лінійної регресійної моделі).

З табл. 3.1 можемо бачити, що в ході проведеного регресійно-кореляційного аналізу було встановлено, що обсяг надходження валових страхових премій з ризикового страхування безпосередньо залежить від регіональних факторів розвитку цієї частки ринку, а саме: кількості легкових автомобілів у приватній власності, кількості потенційних страхувальників (юридичних осіб) та чисельності наявного населення України.

Було визначено, що рівняння регресії у цілому та коефіцієнт при X_3 є статистично значущими. Коефіцієнт при X_1 та коефіцієнт при X_2 виявились статистично не значущими.

Залежність Y від факторів X_1 , X_2 та X_3 охарактеризована як дуже висока через те, що 93,4 % зміни обсягу надходження валових страхових премій пояснюється зміною зазначених факторів (кількості легкових автомобілів у приватній власності, кількості потенційних страхувальників (юридичних осіб) та чисельності наявного населення України), а 6,6 % - іншими факторами.

Узагальнюючи зроблені висновки, можна оцінити якість побудованої моделі як не дуже надійну, тому рекомендувати використовувати її для аналізу обсягу надходження валових страхових премій з ризикового страхування країни не варто.

Таблиця 3.1

Загальні висновки за результатами регресійно-кореляційного аналізу обсягу
валових страхових премій в Україні за 2021 рік
(трьохфакторна лінійна регресійна модель)

Показник	Значення	Висновок
1	2	3
Коефіцієнти рівняння регресії		
Вільний член рівняння регресії	335,158	Цей параметр має лише розрахункове значення.
Коефіцієнт при X_1	0,396	Зі збільшенням кількості автомобілів у приватній власності на 1 тис. од., обсяг надходження валових страхових премій збільшується в середньому на 0,396 млн. грн..
Коефіцієнт при X_2	0,000662	Зі збільшенням кількості об'єктів ЄДРПОУ на 1 од., обсяг надходження валових страхових премій збільшується в середньому на 0,662 тис. грн..
Коефіцієнт при X_3	0,000713	Зі збільшенням кількості наявного населення на 1 ос., обсяг надходження валових страхових премій збільшується в середньому на 0,713 тис. грн..
Рівняння регресії	$Y = 335,158 + 0,396X_1 + 0,001X_2 + 0,001X_3$	
Кількість спостережень	25	$25 > 4 \cdot 4 = 16$ – кількість спостережень достатня
F - статистика	99,73346675	Р - значення $< 0,05$, отже можна стверджувати, що побудована лінійна модель регресії є значущою.
Р - значення для F	1,38372E-12	

Продовження табл. 3.1

1	2		3
t - статистика і Р - значення	t	Р	
Вільний член	3,527147612	0,002000029	Р - значення < 0,05 – коефіцієнт є статистично значущим.
Коефіцієнт при X_1	0,685448216	0,500558457	Р - значення > 0,05 – коефіцієнт є статистично не значущим.
Коефіцієнт при X_2	0,577975766	0,569426992	Р - значення > 0,05 – коефіцієнт є статистично не значущим.
Коефіцієнт при X_3	8,816272984	1,6763E-08	Р - значення < 0,05 – коефіцієнт є статистично значущим.
Коефіцієнт кореляції	0,966651991		Зв'язок між результативною ознакою та зазначеними факторами є дуже високим.
Коефіцієнт детермінації	0,934416072		93,4 % зміни обсягу надходження валових страхових премій пояснюється зміною зазначених факторів, а 6,6 % - іншими факторами.

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Загальні висновки стосовно результатів регресійно-кореляційного аналізу обсягу валових страхових премій в Україні за 2021 рік, який був проведений за допомогою програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel наведені у табл. 3.2 (для однофакторної лінійної регресійної моделі).

Таблиця 3.2

Загальні висновки за результатами регресійно-кореляційного аналізу обсягу
валових страхових премій в Україні за 2021 рік
(однофакторна лінійна регресійна модель)

Показник	Значення		Висновок
Коефіцієнти рівняння регресії			
Вільний член рівняння регресії	323,410		Цей параметр має лише розрахункове значення.
Коефіцієнт при X_1	0,000813		Зі збільшенням кількості наявного населення на 1 ос., обсяг надходження валових страхових премій збільшується в середньому на 0,813 тис. грн..
Рівняння регресії	$Y = 323,410 + 0,001X_1$		
Кількість спостережень	25		$25 > 4 \cdot 4 = 16$ – кількість спостережень достатня
F - статистика	281,74787462		Р - значення $< 0,05$, отже, побудована модель є значущою.
Р - значення для F	2,12100E-14		
t - статистика і Р - значення	t	P	
Вільний член	3,59861337	0,00151519	Р - значення $< 0,05$ – коефіцієнт є значущим.
Коефіцієнт при X_1	16,78534702	2,1210E-14	Р - значення $< 0,05$ – коефіцієнт є значущим.
Коефіцієнт кореляції	0,961523674		Зв'язок між результативною ознакою та зазначеними факторами є дуже високим.
Коефіцієнт детермінації	0,924527776		92,4 % зміни результативної ознаки пояснюється зміною зазначених факторів, а 7,6 % - іншими факторами.

Джерело: побудовано автором за даними [21]

З табл. 3.2 можемо бачити, що в ході проведеного регресійно-кореляційного аналізу було встановлено, що обсяг надходження валових страхових премій з ризикового страхування безпосередньо залежить від певного регіонального фактору розвитку цієї частки ринку, а саме чисельності наявного населення України.

Було визначено, що рівняння регресії у цілому та коефіцієнт при X_1 є статистично значущим.

Залежність Y від фактора X_1 була охарактеризована як дуже висока через те, що 92,4 % зміни обсягу надходження валових страхових премій пояснюється зміною зазначеного фактору (чисельності наявного населення України), а 7,6 % - іншими факторами.

Узагальнюючи зроблені висновки, можна оцінити якість побудованої моделі як надійну і рекомендувати використовувати її для аналізу обсягу надходження валових страхових премій з ризикового страхування країни.

3.2. Оцінка функціонування ринку накопичувального страхування

Частка ринку накопичувального страхування порівняно із часткою ринку ризикового страхування на страховому ринку країни в цілому практично не розвинута. Але, незважаючи на це, ринок страхування життя в Україні має добрі перспективи до свого розвитку.

Однією із найважливіших переваг надання послуг ринком накопичувального страхування суспільству та державі є його сприяння зменшенню соціальної напруги та навантаження на бюджетну систему країни.

Тому, можна стверджувати, що ринок страхування життя має велике соціально-політичне значення для подальшого розвитку держави через те, що він дає можливість поєднати в собі одержання громадянами страхового захисту від існуючих ризиків та накопичення коштів, які будуть спрямовані на заощадження, а не на споживання [22].

Накопичувальне страхування відрізняється від ризикового страхування певними особливостями, які наведені на рис. 3.1.

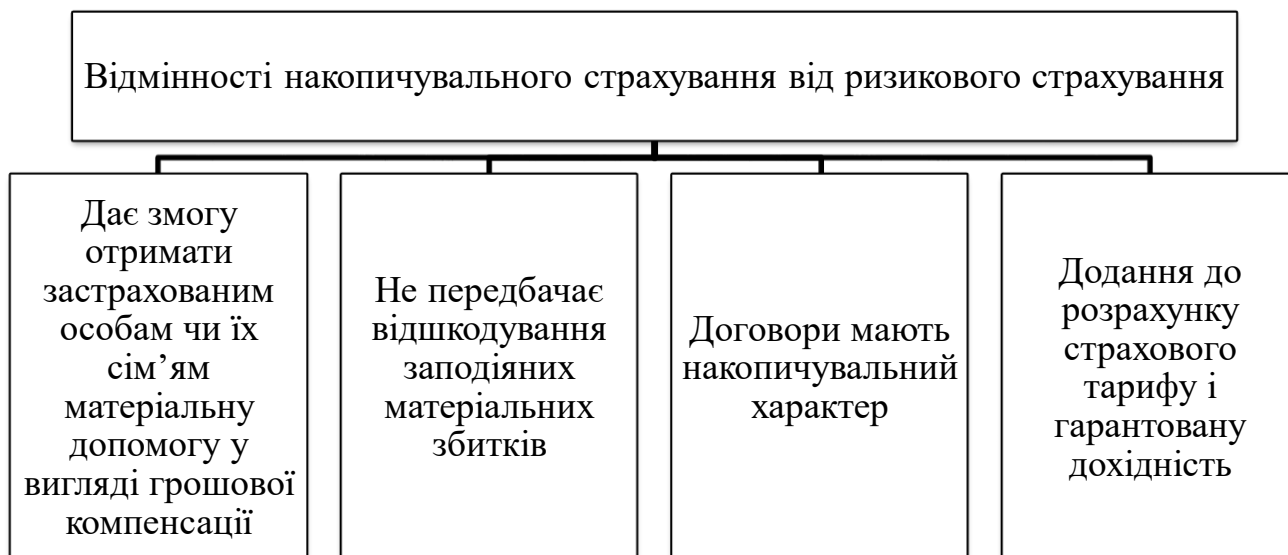

Рис. 3.1. Відмінності накопичувального страхування від ризикового страхування

Джерело: побудовано автором за даними [22, с. 158-160]

Але, незважаючи на це, в Україні попит споживачів на даний страховий продукт є невисоким. Тому виникає необхідність виявлення проблем та перспектив розвитку частки ринку накопичувального страхування на страховому ринку країни.

Зараз однією з найважливіших проблем для сучасного громадянина України є низька можливість накопичення коштів на майбутнє, задоволення своїх мінімальних потреб та забезпечення свого достатку, особливо в умовах постійних економічних та політичних криз.

Крім того, в сучасних умовах воєнного стану країни також дуже важливою є потреба матеріального забезпечення населення на випадок раптових подій, а саме – хвороби чи, в більшості випадків, травматичного ушкодження.

У розвинених країнах світу довгострокове накопичувальне страхування, яке включає до себе усі види страхування життя, вже давно є обов'язковою потребою суспільства.

Це сталося через те, що державне врядування цих країн провело добру політику впровадження та розуміння громадянами того, що основною метою накопичувального страхування є не тільки забезпечення довготривалого життя людини, але також і збереження її матеріального добробуту з точки зору накопичення грошового капіталу [23].

Це все і призвело до підвищення значення страхування життя в соціальній системі держави та серед суспільства у розвинених країнах. Тому що жодна людина ніколи не відмовиться від тих переваг, які надає накопичувальне страхування, якщо почує себе захищеною й упевненою в своєму майбутньому.

І, як підсумок цієї ситуації, питання «страхуватися людині чи ні» взагалі не стоїть перед мешканцями зарубіжних країн. Тому, за кордоном кожен поважаючий себе громадянин є власником полісу страхування життя, не тільки через те, що це є вигідним для нього, а ще й тому, що від наявності такої страховки залежать усі інші процеси, пов'язані з грошовими коштами, а саме: кредити в банках, навчання й пенсія.

Перевага страховиків накопичувального ринку страхування перед кредиторами банків полягає в тому, що страхові компанії гарантують безпеку грошових коштів свого клієнта від нестабільності на фінансових ринках та можливих криз і потрясінь, через які може статися втрата накопичених заощаджень. Тому держава жорстко контролює та уважно спостерігає за страховими компаніями, які надають послуги з накопичувального страхування на страховому ринку країни.

Звичайно, може створитися враження, що таке накопичення грошових коштів схоже на їх заощадження на депозитному рахунку в банку. Але відмінність все ж таки є і вона полягає в тому, що банк не надає матеріального захисту за ризиковими видами програми страхування життя, а саме: «Страхування на випадок травматичних ушкоджень в результаті нещасного

випадку» та «Критична хвороба під час дії договору». Тому задля забезпечення такого захисту клієнтам пропонують сплатити додаткову річну страхову премію та приєднати ці види програми страхування життя до свого договору, що не є вигідним для фінансового положення громадянина.

Зрозуміло, що основною метою суспільства протягом усього свого життя є накопичення власного капіталу. І одним із методів досягнення цієї мети є інвестування. Але, для того, щоб при здійсненні інвестування накопичення власного капіталу було можливим, необхідно щоб виконувались три основні умови, а саме:

- а) кожен вкладник має отримувати прибуток від своїх власних заощаджень;
- б) забезпечення того, що кошти, вкладені у фінансову установу, не зникнуть разом із нею, тобто гарантована надійність цієї фінансової установи;
- в) вкладений власний капітал повинен бути повернутий за будь - яких умов на 100 %.

Зрозуміло, що існує багато життєвих обставин, які не залежать від вкладника, але вони можуть сильно вплинути на його процес накопичення грошей. Тому потрібен такий пакет послуг, який буде надавати накопичувальна програма, що передбачав би такі обставини й надавав гарантію, що вкладник одержить свій накопичений капітал за будь - яких умов.

Такі програми, що дають змогу отримання прибутку, гарантії й системи забезпечення захисту вкладень можуть запропонувати тільки страхові компанії з накопичувального страхування. Адже в цих програмах можливо не тільки накопичення власних коштів а й надання певних соціальних гарантій застрахованій особі, а саме: у випадку раптової смерті застрахованої особи її родина отримує страхову суму, вказану в договорі, а у випадку інвалідності людина сама отримує кошти собі на лікування.

Тому, можна стверджувати, що клієнт має гарантований фінансовий захист на будь - який випадок, що може статися в його житті завдяки

укладеному договору страхування життя у страховій компанії з накопичувального страхування.

Як вже було зазначено, ринок накопичувального страхування в Україні є практично нерозвинутим. Однією з основних причин цього є низька купівельна спроможність населення порівняно з іншими країнами світу, яку ми можемо бачити на рис. 3.2.

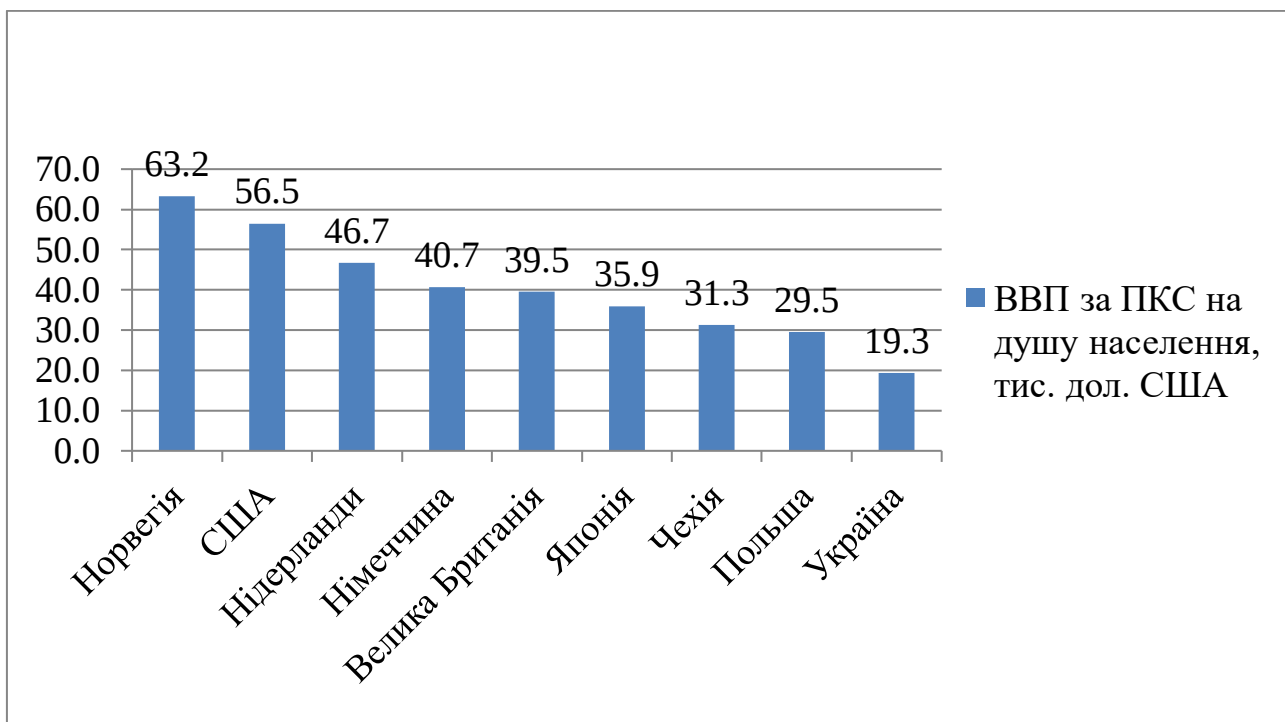

Рис. 3.2. Валовий внутрішній продукт (ВВП) за паритетом купівельної спроможності (ПКС) на душу населення в країнах світу у 2021 році

Джерело: побудовано автором за даними [21]

Тому задля вдосконалення частки ринку накопичувального страхування України необхідна розробка таких страхових програм, які б були адаптовані до купівельної спроможності населення країни.

Отже, як підсумок, можна визначити, що головними проблемами розвитку ринку накопичувального страхування в Україні є: високий рівень недовіри до страхових компаній громадян через невдалий досвід та непоінформованість останніх про можливість заощадження коштів та

захищеність їх від несприятливих випадків (втрати здоров'я та доходу) в майбутньому; нестійкість національної валюти, інфляція, низький рівень доходів при значних обсягах споживчих витрат населення та політична нестабільність [24].

Тому задля вдосконалення частки ринку страхування життя на страховому ринку країни та подальшого її успішного розвитку треба приділити значну увагу таким чинникам, як: розширення переліку страхових послуг та підвищення їхньої конкурентоспроможності; удосконалення порядку оподаткування страхової діяльності відповідних компаній та подальшої інтеграції України у міжнародні структури; співвідношення між обов'язковим і добровільним страхуванням та залучення ринку страхування життя до вирішення найважливіших питань соціального страхування [25].

Отже, створення умов для активного розвитку ринку накопичувального страхування в Україні повинно бути важливою складовою державної політики, через те, що страхування життя в Україні має велику перспективу стати інструментом соціального захисту населення та потужним засобом нагромадження коштів для інвестування в народне господарство країни.

3.3. Аналіз закордонного досвіду процесу розвитку страхового ринку та його впровадження в Україні

Відомо, що задля продуктивної діяльності страхового сектору економіки в будь-якій країні обов'язково необхідно звертати увагу на такі показники його праці, як: захист інтересів споживачів, які звертаються по страхові послуги та економічну політику, що проводиться державою щодо регулювання страхового ринку країни.

Звідси можна зробити висновок, що основним призначенням економічної політики держави щодо впорядкування роботи страхового ринку країни є: сприяння його подальшому розвитку, допомога та підтримка при кризових

явищах, які можуть статися в країні та запобігання зловживанню економічною владою з боку окремих підприємств або осіб.

Тому, регулювання страхової діяльності на ринку страхових послуг країни необхідно розглядати як одну з найважливіших умов подальшого стабільного економічного розвитку держави.

Аналіз наукових публікацій стосовно вдосконалення роботи страхового ринку України та тенденцій його подальшого розвитку дали змогу зрозуміти, що страховий ринок країни базується та проявляється в економічному, соціальному й екологічному аспектах [26, 27].

В економічному аспекті ринок страхових послуг є внутрішнім інвестором та стабілізатором економіки країни, який дає змогу суб'єктам підприємництва та громадянам отримати гарантоване повернення свого вкладеного капіталу у разі настання непередбачуваних подій, що сприяє стабільному надходженню коштів до бюджету держави.

У соціальному аспекті страховий ринок країни сприяє зростанню добробуту суспільства через надання страхових послуг з накопичувального страхування життя та захисту його провідних інтересів, які, головним чином, пов'язані із зберіганням свого життя, здоров'я та працездатності за допомогою використання страхових послуг з медичного страхування і страхування від нещасних випадків. Також, при цьому помітно зменшується навантаження на Державний бюджет країни з приводу надання соціальної допомоги та захисту населенню. Бо, як відомо, наша країна не в змозі повною мірою вирішувати подібні соціальні питання тільки за рахунок коштів Державного бюджету. Тому, залучення ринку страхових послуг країни до вирішення її соціальних питань є одним із найважливіших напрямків подальшого розвитку як самого страхового ринку, так і держави в цілому.

В екологічному аспекті ринок страхових послуг також має змогу значно зменшити напругу на Державний бюджет через перекладання на себе витрат, пов'язаних із ліквідацією наслідків аварій техніко-технологічного характеру,

стихійних природних явищ та інших надзвичайних ситуацій, що мають змогу завдати шкоди навколишньому середовищу.

Підсумовуючи, важливо розуміти, що діяльність ринку страхових послуг приносить користь не лише її споживачам на мікрорівні, а ще й забезпечує стабільність економічного розвитку держави на макрорівні.

Тому, задля подальшого стійкого розвитку страхового ринку України варто звернутися до міжнародного досвіду з надання страхових послуг різними країнами світу.

З практично повною діджиталізацією майже усіх послуг в нашій країні є доцільним застосування Інтернет - продажів страхових послуг з накопичувального страхування, тобто таких видів послуг, які не потребують попереднього огляду об'єкта страхування під час укладання угоди, як зараз дуже популярно та розповсюджено в Сполучених Штатах Америки. Однак розвиток цієї ідеї буде значно уповільненим через те, що населення України має низьку забезпеченість персональними комп'ютерами або телефонами. Також для України буде доцільним запозичення досвіду США зі страхування аграрних ризиків та створення товариств взаємного страхування для забезпечення страхового захисту невеликих фермерських господарств [28].

В Україні ведеться реєстр страхових брокерів та здійснюється контроль за їх діяльністю з боку держави, але нагляд за роботою страхових агентів виконується самою страховою компанією, яка не дуже уважно слідкує за процесом надання послуг. Це призводить до втрати довіри зі сторони потенційних клієнтів та уповільнення розвитку страхового ринку країни. Тому варто запозичити досвід Великобританії де державою ведеться постійне та чітке регулювання діяльності страхових посередників, організовується їх професійна освіта та підвищення кваліфікації [29].

У Німеччині кожен працюючий громадянин зобов'язаний мати посвідчення застрахованого, яке обов'язково вимагає роботодавець при прийомі на роботу. Це необхідно для функціонування пенсійної системи країни, яка дає змогу працівникам враховувати при сплаті податку на доходи

фізичних осіб суму сплачених ними страхових премій. Тобто сума податку на доходи фізичних осіб буде зменшуватися у разі наявності посвідчення застрахованого. Це має дуже добрий вплив на розвиток накопичувального страхування в країні. Тому, для України, де ця частка ринку є погано розвинутою, є доцільним використання досвіду Німеччини з цього питання [30].

Також добрим напрямком для розвитку страхового ринку України може бути введення системи обов'язкового медичного страхування як у Франції, що, за оцінкою Всесвітньої організації охорони здоров'я визнана найкращою у Європі [31].

Врахування досвіду Польщі стосовно останніх змін у веденні політики щодо функціонування ринку страхових послуг, а саме проведення реформ соціального страхування та системи охорони здоров'я допоможе нашій країні підвищити ознайомленість населення з напрямками діяльності та перевагами страхового ринку та сприятиме зростанню страхової культури суспільства.

Отже, задля подальшого стабільного та ефективного розвитку страхового ринку України доцільно застосування політикою держави систем регулювання ринку страхових послуг, які діють у вищезазначених країнах. Адже, вдосконалення діяльності страхового ринку України можливе лише за умови введення у державну економічну політику необхідних змін, які допоможуть покращити та стабілізувати стан ринку страхових послуг країни, а саме підвищення ефективності методів державного регулювання страхового сектору економіки на основі досвіду зарубіжних країн.

Висновки до розділу

Третій розділ даної роботи присвячено напрямкам вдосконалення та перспективам розвитку страхового ринку України.

У першому пункті даного розділу було проведено регресійно-кореляційний аналіз факторів розвитку ринку ризикового страхування. В ході

виконання цього аналізу було встановлено, що обсяг надходження валових страхових премій з ризикового страхування безпосередньо залежить від певного регіонального фактору розвитку цієї частки ринку, а саме чисельності наявного населення України.

Цю залежність було охарактеризовано як дуже високу через те, що 92,4 % зміни обсягу надходження валових страхових премій пояснюється зміною зазначеного фактору (чисельності наявного населення України), а 7,6 % - іншими факторами.

Тому звідси було зроблено висновок, що якість побудованої моделі оцінено як надійну та рекомендовано її застосування для аналізу обсягу надходження валових страхових премій з ризикового страхування країни.

У другому пункті даного розділу було розглянуто та досліджено функціонування ринку накопичувального страхування. В ході цього аналізу було розглянуто певні особливості, які відрізняють ринок накопичувальне страхування від ризикового страхування. Також було виявлено, що в Україні попит споживачів на продукти ринку накопичувального страхування є невисоким.

Було виявлено та зазначено проблеми та перспективи розвитку частки ринку накопичувального страхування на страховому ринку країни.

Також було доведено, що задля вдосконалення частки ринку накопичувального страхування України необхідна розробка таких страхових програм, які б були адаптовані до купівельної спроможності населення країни.

Було обґрунтовано, що створення умов для активного розвитку ринку накопичувального страхування в Україні повинно бути важливою складовою державної політики.

Це було пояснено тим, що страхування життя в Україні має велику перспективу стати інструментом соціального захисту населення та потужним засобом нагромадження коштів для інвестування в народне господарство країни.

У третьому пункті даного розділу було розглянуто та досліджено закордонний досвід процесу розвитку страхового ринку та його впровадження в Україні. В ході цього аналізу було розглянуто економічний, соціальний та екологічний аспекти функціонування страхового ринку країни.

Також було встановлено, що діяльність ринку страхових послуг приносить користь не лише її споживачам на мікрорівні, а ще й забезпечує стабільність економічного розвитку держави на макрорівні.

Було доведено, що основними чинниками, які зумовлюють подальше вдосконалення страхового сектору економіки в будь-якій країні є здійснення державної політики щодо регулювання таких процесів, як: захист інтересів споживачів ринку страхових послуг та вдосконалення державної економічної політики стосовно функціонування страхового ринку за допомогою досвіду, запозиченого в інших країнах.

Також було обґрунтовано необхідність звернення до міжнародного досвіду з надання страхових послуг різними країнами світу задля подальшого стійкого розвитку страхового ринку України.

ВИСНОВКИ

В ході дипломної роботи було проведено статистичне дослідження та аналіз страхового ринку України.

Перший розділ даної роботи присвячено аналізу теоретичних основ функціонування, розвитку та подальшого вдосконалення роботи страхового ринку.

У даному розділі було розглянуто думки сучасних вчених щодо визначення терміну «страховий ринок». В ході цього дослідження було з'ясовано, що існує багато наукових поглядів на тлумачення цієї категорії, що дозволило виявити її багатогранність. Але водночас було встановлено, що усі науковці мають спільну думку стосовно головного товару на страховому ринку країни, який являє собою надання страхової послуги клієнту страхової компанії, цієї ж думки дотримується автор дослідження. Задля більш глибокого розуміння тлумачення терміну «страховий ринок» було визначено та розглянуто його структуру, яку безпосередньо становлять його учасники.

Також було проаналізовано процес становлення й функціонування ринку страхових послуг країни в сучасних умовах соціально-економічного розвитку через такий економічний закон ринку, як закон попиту і пропозиції. Звідси було зроблено висновок, що співвідношення попиту на страхові послуги та їх пропозиції забезпечує стан рівноваги для страхового ринку держави.

За допомогою використання логічного й історичного аспектів економічного аналізу було виявлено три етапи становлення та розвитку страхового ринку України. Кожен з періодів був детально розглянутим та описаним за допомогою дослідження різних праць сучасних науковців за даною темою. Також було виявлено та проаналізовано позитивні та негативні фактори становлення ринку страхових послуг України, розглянуто закономірності його розвитку та досліджено принципи його функціонування.

Було розглянуто та досліджено організаційні засади функціонування страхового ринку. В ході аналізу було виявлено, що одним з найважливіших

факторів впливу на розвиток ринку страхових послуг країни є керуюча роль держави, яка використовує ринкові й адміністративні методи регулювання свого страхового ринку.

Також було досліджено, що впровадження міжнародних стандартів страхування, які діють на закордонних ринках страхових послуг являє собою гарну перспективу стабільного розвитку діяльності страхового ринку для України. Було доведено, що введення цих еталонів можливо лише за умови врахування певних економічних процесів, які зараз мають місце у державі. В ході проведеного аналізу було виявлено, що до цих економічних процесів відносяться такі чинники, як: економічна та політична ситуації в країні, її фінансова стабільність та купівельна спроможність населення.

Також було досліджено поєднання прямих та непрямих методів державного регулювання при урахуванні міжнародного досвіду та певних особливостей функціонування національної економіки. За результатами цього аналізу було зроблено висновок, що ці методи сприяють вдалому розвитку становлення ринку страхових послуг у будь-якій країні світу.

Другий розділ даної роботи присвячено аналізу сучасного стану та тенденцій розвитку страхового ринку України.

У даному розділі було проведено оцінку інтенсивності та динаміки розвитку страхового ринку України. В ході цього дослідження було побудовано та проаналізовано ряди динаміки кожного з основних показників діяльності ринку страхових послуг країни, а саме: загальних активів страховиків, валових страхових премій, валових страхових виплат та страхових резервів.

Також в ході цього аналізу було визначено та доведено, що зменшення загальної кількості страхових компаній на страховому ринку України не несе негативного впливу на процес його подальшого розвитку. Цей висновок було зроблено за допомогою дослідження тенденцій розвитку основних показників діяльності ринку страхових послуг країни, які, головним чином, мають тенденцію до покращення.

Було проведено аналіз показників діяльності ринку ризикового страхування України. В ході цього дослідження було виявлено сутність частки ринку ризикового страхування та побудовано та проаналізовано ряд динаміки розподілу валових страхових премій серед TOP-5 найбільших страхових компаній з ризикового страхування в Україні за період 2018 – 2022 рр..

Задля більш поглибленого дослідження було побудовано та проаналізовано ряди динаміки кожного з основних показників діяльності частки ринку ризикового страхування країни, а саме: валових страхових премій та валових страхових виплат.

В ході цього аналізу також було визначено та досліджено структуру обсягів надходження цих показників на ринок ризикового страхування України за період 2018 – 2020 рр.. Більш детальне дослідження структури кожного з показників було проведено за допомогою коефіцієнтів структурних зрушень.

За допомогою проведеного аналізу було доведено, що частка ринку ризикового страхування має великий вплив та значущість для діяльності страхового ринку України в цілому. Тому на підставі цього дослідження було зроблено висновок, що розвиток страхового ринку України найближчим часом буде значно залежати від функціонування ринку ризикового страхування країни.

Було проведено аналіз показників діяльності ринку накопичувального страхування України. В ході цього дослідження було виявлено сутність частки ринку накопичувального страхування та побудовано та проаналізовано ряд динаміки розподілу валових страхових премій серед TOP-5 найбільших страхових компаній з накопичувального страхування в Україні за період 2018 – 2022 рр..

Задля більш поглибленого дослідження було побудовано та проаналізовано ряди динаміки кожного з основних показників діяльності частки ринку накопичувального страхування країни, а саме: валових страхових премій та валових страхових виплат.

За допомогою проведеного аналізу було доведено, що частка ринку накопичувального страхування порівняно із часткою ринку ризикового страхування на страховому ринку країни в цілому практично не розвинута. Тому на підставі цього дослідження було зроблено висновок, що державі варто приділити особливу увагу вдосконаленню частки ринку накопичувального страхування на ринку страхування країни в цілому та направити ресурси на подальший її розвиток. Так як вона має добру перспективу стати інструментом соціального захисту населення, а також потужним засобом нагромадження коштів для держави.

Третій розділ даної роботи присвячено напрямкам вдосконалення та перспективам розвитку страхового ринку України.

Було проведено регресійно-кореляційний аналіз факторів розвитку ринку ризикового страхування. В ході виконання цього аналізу було встановлено, що обсяг надходження валових страхових премій з ризикового страхування безпосередньо залежить від певного регіонального фактору розвитку цієї частки ринку, а саме чисельності наявного населення України. Цю залежність було охарактеризовано як дуже високу через те, що 92,4 % зміни обсягу надходження валових страхових премій пояснюється зміною зазначеного фактору (чисельності наявного населення України), а 7,6 % - іншими факторами. Тому звідси було зроблено висновок, що якість побудованої моделі оцінено як надійну та рекомендовано її застосування для аналізу обсягу надходження валових страхових премій з ризикового страхування країни.

Було розглянуто та досліджено функціонування ринку накопичувального страхування. В ході цього аналізу було розглянуто певні особливості, які відрізняють ринок накопичувальне страхування від ризикового страхування. Було виявлено, що в Україні попит споживачів на продукти ринку накопичувального страхування є невисоким.

Також було виявлено та зазначено проблеми та перспективи розвитку частки ринку накопичувального страхування на страховому ринку країни. Було доведено, що задля вдосконалення частки ринку накопичувального страхування

України необхідна розробка таких страхових програм, які б були адаптовані до купівельної спроможності населення країни. Також було обґрунтовано, що створення умов для активного розвитку ринку накопичувального страхування в Україні повинно бути важливою складовою державної політики. Це було пояснено тим, що страхування життя в Україні має велику перспективу стати інструментом соціального захисту населення та потужним засобом нагромадження коштів для інвестування в народне господарство країни.

Було розглянуто та досліджено закордонний досвід процесу розвитку страхового ринку та його впровадження в Україні. В ході цього аналізу було розглянуто економічний, соціальний та екологічний аспекти функціонування страхового ринку країни. Також було встановлено, що діяльність ринку страхових послуг приносить користь не лише її споживачам на мікрорівні, а ще й забезпечує стабільність економічного розвитку держави на макрорівні.

Було доведено, що основними чинниками, які зумовлюють подальше вдосконалення страхового сектору економіки в будь-якій країні є здійснення державної політики щодо регулювання таких процесів, як: захист інтересів споживачів ринку страхових послуг та вдосконалення державної економічної політики стосовно функціонування страхового ринку за допомогою досвіду, запозиченого в інших країнах. Також було обґрунтовано необхідність звернення до міжнародного досвіду з надання страхових послуг різними країнами світу задля подальшого стійкого розвитку страхового ринку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Страхування : підручник / ред. С. С. Осадець. Київ: КНЕУ, 2014. 599 с.
2. Шахов В. В. Страхування : підручник. М. : Страх. поліс, ЮНІТІ, 2013. 311 с.
3. Журавльов Ю. М. Страхування та перестрахування : навч. посіб. М. : АНКІЛ, 2013. 192 с.
4. Юлдашев Р. Т. Організаційно-економічні основи страхового бізнесу. М., 2013. 246 с.
5. Федоренко В. Г. Страховий та інвестиційний менеджмент: підручник. К.: МАУП, 2015. 340 с.
6. Краснова І. Аспекти страхового маркетингу. *Страхова справа*. 2017. № 2. С. 22–25.
7. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-III: станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text> (дата звернення: 29.05.2024).
8. Фисун І. В. Страхування : навч. посіб. К.: Центр учб. літ., 2011. 232 с.
9. Мочерний С. В. Основи економічної теорії: навч. посіб. К.: ВЦ "Академія", 2014. 464 с.
10. Про внесення змін до Закону України "Про страхування": Закон України від 04.10.2001 р. № 2745-III: станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-14#Text> (дата звернення: 29.05.2024).
11. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення: 29.05.2024).
12. Клапків М. Витоки національного страхового ринку України: навч. посіб. Тернопіль: Карт-бланш, 2013. 276 с.
13. Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг: Указ Президента України від 23.11.2011 р. №

1070/2011: станом на 7 лип. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1070/2011#Text> (дата звернення: 29.05.2024).

14. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV: станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 29.05.2024).

15. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 29.05.2024).

16. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI: станом на 1 квіт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 29.05.2024).

17. Гаманков Д. Реформування державного нагляду на страхових ринках: сучасні світові тенденції. *Ринок цінних паперів України*. 2014. № 8. С. 87–91.

18. Forinsurer – журнал про страхування та InsurTech. *FORINSURER: Форіншурер – журнал про страхування та InsurTech*. URL: <https://forinsurer.com/> (дата звернення: 29.05.2024).

19. Національна асоціація страховиків України. *Національна асоціація страховиків України*. URL: <https://www.nasu.com.ua/> (дата звернення: 29.05.2024).

20. Національний банк України. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 29.05.2024).

21. Державна служба статистики України. *Державна служба статистики України*. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 29.05.2024).

22. Стецюк Т. І. Сутність страхування життя: значення, функції, ризики. *Наука й економіка*. 2015. № 1. С. 154–160.

23. Огляд міжнародного страхового ринку. *Страхова справа*. 2019. № 2. С. 40–44.

24. Копитіна І. В., Яценко В. М. Страхування життя в Україні: аналітичний огляд і перспективи розвитку. *Науковий вісник МДУ імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки*. 2014. № 5.2(101). С. 41–46.
25. Радецька О. Ринок страхування життя в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2009. № 6. С. 222–224.
26. Джуччі Р. Значення ринку страхування для економічного розвитку України: аналіз та рекомендації для економічної політики. *Страхова справа*. 2017. № 1. С. 70–75.
27. Кандиба Ю. І. Диспропорції соціально-економічного розвитку регіонів України. *Економіка України*. 2017. № 1. С. 7–9.
28. Страхові ринки світу: 27 країн – 27 шляхів розвитку. *Страхова справа*. 2019. № 2 (7). С. 46–71.
29. Законодавець страхового бізнесу– Lloyd's of London. *Страховий огляд*. 2016. № 2. С. 12–16.
30. Страхові ринки світу. *Страхова справа*. 2018. № 3 (7). С. 45–47.
31. Rosa N. Guide pratique des assurances. France : Marabout, 2017. 151 p.
32. Янковий О. Г. Моделювання парних зв'язків в економіці: навч. посіб. Одеса: Оптимум, 2001.
33. Назарова Ю. О. Аналіз функціонування ринку страхових послуг. *Статистика*. 2018. № 14. С. 984–990.
34. Павлова О. М. Удосконалення функціонування ринку страхових послуг в Україні із урахуванням зарубіжного досвіду. *Ефективна економіка*. 2012. № 2.
35. Підгорний А. З., Самотоєнкова О. В. Статистика ринків: навч. посіб. Одеса: ОДЕУ, 2014. 408 с.
36. Підгорний А. З. Теорія статистики: навч. посіб. Одеса: ОДЕУ, 2001. 623 с.

ДОДАТКИ

Статистичні показники ряду динаміки

Назва показника	Формула показника	
	Ланцюговий	Базисний
Абсолютний приріст	$\Delta = Y_n - Y_{n-1}$	$\Delta = Y_n - Y_0$
Темп росту	$T_p = \frac{Y_n}{Y_{n-1}}$	$T_p = \frac{Y_n}{Y_0}$
Темп приросту	$T_{\pi} = \left(\frac{Y_n}{Y_{n-1}} * 100\% \right) - 100\%$	$T_{\pi} = \left(\frac{Y_n}{Y_0} * 100\% \right) - 100\%$

Джерело: побудовано автором за даними [36]

де Y_n – порівнювальний рівень ряду динаміки;

Y_{n-1} – попередній рівень ряду динаміки;

Y_0 – базисний (початковий) рівень ряду динаміки.

Фактори розвитку ринку ризикового страхування за регіонами України

за 2021 рік

Регіони	Обсяг валових страхових премій, млн. грн.	Кількість автомобілів у приватній власності, тис. од.	Кількість об'єктів ЄДРПОУ, од.	Наявне населення, ос.
	Y	X ₁	X ₂	X ₃
Вінницька	1 654,2	251,7	34 215	1 529 123
Волинська	1 033,9	105,3	23 578	1 027 397
Дніпропетровська	2 203,2	549,2	106 205	3 142 035
Донецька	3 518,3	450,3	92 933	4 100 280
Житомирська	1 332,9	210,4	32 627	1 195 495
Закарпатська	1 252,4	195,7	24 888	1 250 129
Запорізька	1 734,2	510,4	50 269	1 666 515
Івано-Франківська	1 354,8	240,5	30 185	1 361 109
Київська	1 774,5	428,9	75 372	1 788 530
Кіровоградська	1 032,4	201,3	25 959	920 128
Луганська	2 368,8	323,1	41 459	2 121 322
Львівська	2 498,2	432,9	77 273	2 497 750
Миколаївська	1 213,5	187,5	50 974	1 108 394
Одеська	2 324,2	365,8	89 428	2 368 107
Полтавська	1 570,9	240,9	35 074	1 371 529
Рівненська	1 134,6	157,3	24 445	1 148 452
Сумська	1 213,1	187,2	25 248	1 053 452
Тернопільська	1 028,6	104,5	23 117	1 030 562
Харківська	2 751,7	476,9	86 127	2 633 834
Херсонська	1 134,3	209,6	29 613	1 016 707
Хмельницька	1 298,1	183,9	31 059	1 243 787
Черкаська	1 359,5	257,6	30 333	1 178 266
Чернівецька	901,3	109,9	16 577	896 566
Чернігівська	1 145,4	103,4	23 299	976 701
м. Київ	3 051,7	824,5	353 576	2 962 180
Усього	41 884,7	7 308,7	1 433 833	41 588 350

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20, 21]

Результати регресійно-кореляційного аналізу, зробленого за допомогою
програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel

<i>Регресійна статистика</i>					
Множинний R	0,966651991				
R-квадрат	0,934416072				
Нормований R-квадрат	0,925046939				
Стандартна помилка	194,4562803				
Спостереження	25				
<i>Дисперсійний аналіз</i>					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	3	11313738,02	3771246,008	99,7334668	1,38372E-12
Залишок	21	794078,1439	37813,24495		
Разом	24	12107816,17			
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>
Y-перетин	335,1584362	95,0225148	3,527147612	0,00200003	137,5482996
Змінна X 1	0,395518416	0,577021585	0,685448216	0,50055846	-0,804463657
Змінна X 2	0,000661975	0,001145333	0,577975766	0,56942699	-0,001719876
Змінна X 3	0,000713321	8,09096E-05	8,816272984	1,6763E-08	0,00054506

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20, 21]

Результати регресійно-кореляційного аналізу, зробленого за допомогою
програми для роботи з електронними таблицями Microsoft Excel

<i>Регресійна статистика</i>					
Множинний R	0,961523674				
R-квадрат	0,924527776				
Нормований R-квадрат	0,921246374				
Стандартна помилка	199,3253643				
Спостереження	25				
Дисперсійний аналіз					
	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимість F</i>
Регресія	1	11194012,35	11194012,35	281,7478746	2,121E-14
Залишок	23	913803,8195	39730,60085		
Разом	24	12107816,17			
	<i>Коефіцієнти</i>	<i>Стандартна помилка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значення</i>	<i>Нижні 95%</i>
Y-перетин	323,4099129	89,87070291	3,598613368	0,001515186	137,4982004
Змінна X 1	0,000812714	4,84181E-05	16,78534702	2,121E-14	0,000712554

Джерело: побудовано автором за даними [18, 19, 20, 21]